

Министерство образования Республики Беларусь
Учреждение образования
«Белорусский государственный педагогический университет
имени Максима Танка»

Факультет дошкольного образования
Кафедра методик дошкольного образования

**ТЭАРЭТЫЧНЫЯ АСНОВЫ РАЗВІЦЦА ДЫЯЛАГІЧНАГА
МАЎЛЕННЯ ДЗЯЦЕЙ ДАШКОЛЬНАГА ЎЗРОСТУ**

Дипломная работа

Исполнитель:

студентка 420 группы заочной
формы получения образования
Клевец О.Е.

Научный руководитель:

кандидат педагогических наук
Дубинина Дина Николаевна

Допущена к защите
протокол № ... заседания кафедры
от _____ г.
Зав. кафедрой _____ Д. Н. Дубинина

Минск 2013

Змест

Уводзіны.....	3
Глава I. Тэарэтычныя асновы развіцця дыялагічнага маўлення дзяцей дашкольнага ўзросту.....	5
1.1. Станаўленне звязнага дыялагічнага маўлення ў дашкольным узросце.....	5
1.2. Праблема развіцця дыялагічнага маўлення дзяцей у дашкольнай лінгвадыдактыцы.....	7
1.3. Роля гульні у развіцці маўлення дзяцей дашкольнага ўзросту.....	10
Глава II. Развіццё дыялагічнага маўлення дзяцей малодшага дашкольнага ўзросту сродкамі гульні	13
2.1. Месца гульні у выхаваўчым працэсе установы дашкольнай адукацыі.....	13
2.2. Асаблівасці дыялагічнага маўлення дзяцей малодшага дашкольнага ўзросту.....	14
2.3. Выкарыстанне гульні ў развіцці дыялагічнага маўлення выхаванцаў другой малодшай групы установы дашкольнай адукацыі.....	20
Заклучэнне.....	47
Метадычныя рэкамендацыі.....	48
Выкарыстаная літаратура.....	49
Дадаткі.....	51
Рэзюмэ.....	80

Уводзіны.

Авалоданне звязным дыялагічным маўленнем – адна з галоўных задач маўленчага развіцця дзяцей. Паспяховае вырашэнне гэтай задачы залежыць ад шматлікіх умоў (маўленчага асяроддзя, сацыяльнага асяроддзя, сямейнага дабрабыту, індыўдуальных асаблівасцяў асобы, пазнавальнай актыўнасці дзіцяці), якія неабходна ўлічваць у працэсе мэтанакіраванага маўленчага выхавання.

У дашкольным дзяцінстве дзіця авалодвае, перш за ўсё, дыялагічным маўленнем, якое мае свае асаблівасці. Дыялагічная гаворка ўяўляе сабой асабліва яркія праявы камунікатыўнай функцыі мовы. Вучоныя называюць дыялог першаснай натуральнай формай моўнай гутаркі, класічнай формай маўленчых зносін. Галоўнай асаблівасцю дыялогу з'яўляецца чаргаванне размовы аднаго суразмоўцы з праслухоўваннем і гаварэннем другога [31, с.24].

Дыялагічная гаворка адрозніваецца міжвольнасцю, рэактыўнасцю. Вельмі важна адзначыць, што для дыялогу з'яўляецца тыповым выкарыстанне шаблонаў і клішэ, маўленчых стэрэатыпаў, ўстойлівых формул зносін, звыклых, часта ужывальных і як бы прымацаваных да бытавых палажэнняў і тэмаў размовы (Л. П. Якубінскі). Маўленчыя клішэ палягчаюць вядзенне дыялогу. Дыялагічная гаворка стымулюецца не толькі ўнутранымі, але і знешнімі матывамі (сітуацыя, у якой адбываецца дыялог, рэплікі суразмоўцы). [14, с.15]. Найменшай адзінкай дыялагічнага маўлення з'яўляецца дыялагічнае адзінства, якое складаецца з рэплік-стымулаў і рэплік-рэакцый. Адною з важнейшых псіхалагічных характарыстык дыялагічнага маўлення выступае сітуацыйнасць. Моўная сітуацыя разглядаецца як адзін з важнейшых кампанентаў акта моўнай дзейнасці, як сукупнасць умоў, неабходных для здзяйснення моўнага дзеяння.

Праблема развіцця і навучання дзяцей звязнай мове была прадметам даследавання многіх лінгвістаў (Л.А. Булахоўскі, Т. Г. Вінакур, А.А. Пацебня, І.П. Святагор, А.К. Салаўёў, Н. Ю. Шведава, Л. В. Шчэрба, Л.П. Якубінскі) і лінгвадыдактаў (Л.В. Вазнюк, Е.Ф. Галабародзька, Н.А. Пашкоўская, Т.Е. Сахарава, Н.Ф. Цітова і інш.).

У шэрагу даследаванняў па разглядаемай праблеме вывучаюцца розныя аспекты дыялагічнага маўлення (Дз.І. Ізарэнкаў, Е.І. Пасаў, К.І. Саламатаў, В.Л. Скалкін, Г.М. Уайзер). У прыватнасці, вядуцца дыскусіі аб сутнасці дыялогу (А.П. Велічук, Э.Э. Вільчэк, К.В. Камароў, С.Ф. Шацілаў), дыялагічнага і гаворковага маўлення (Н.Дз. Андрэеў, К. Кажэўнікава, В.Г. Кастамараў, Т.А. Ладыжанская, О.А. Лапцева, Ю.М. Скрэбнеў), вызначаюцца спецыфічныя асаблівасці дыялога, (М.С. Балабайка, А.П. Велічук, М.Я. Дзям'яненка, С.В. Кіслая, К.А. Лазарэнка, К.І. Саламатаў), яго віды, тыпы і структура (Н.Д. Аруцюнава, А.Р. Балаян, І.Л. Бім, М.К. Барадуліна, П.Б.Гурвіч, Б.І. Ліхабабіна, Н.М. Мініна), даецца характарыстыка моўнай

сітуацыі (А.А. Алхазішвілі, І.М. Берман, В.А. Бухбіндзер, Дз. І. Ізарэнкаў, А.А. Лявонцьеў, Е.І. Мацецкая, Е.І. Пасаў, Т.Е. Сахарава, В.Л. Скалкін).

Аднак у дашкольнай лінгвадыдактыцы дадзеная праблема даследавалася не ў поўнай меры. Такі стан тэорыі не мог не адлюстравіцца і на педагагічнай практыцы. Як паказваюць назіранні, задача развіцця дыялагічных навыкаў у дзяцей амаль не ставіцца педагогамі дашкольных устаноў. Пад час гутаркі асноўная моўная нагрузка ўскладаецца на педагога, пры гэтым моўная актыўнасць дзяцей мінімальная. На занятках не звяртаецца ўвага на развіццё у дзяцей уменняў фармуліраваць пытанні, адказваць на іх; устаўляць рэплікі. У выніку, выхаванцы дзіцячых садоў не ўмеюць самастойна будаваць дыялог, весці нестымуляваную гутарку. Таму задачай дашкольнай установы ўстаўляецца зварот асаблівай увагі на праблему фарміравання ў дзяцей дыялагічнага маўлення. Гэтая праблема і вызначыла тэму нашага даследавання:

Аб'ект даследавання: маўленчая дзейнасць дзяцей малодшага дашкольнага узросту.

Прадмет даследавання: працэс фарміравання дыялагічнага маўлення дзяцей малодшага дашкольнага узросту сродкамі гульні.

Мэта даследавання: распрацоўка і абгрунтаванне спосабаў развіцця дыялагічнага беларускага маўлення дзяцей малодшага дашкольнага ўзросту ў гульні.

Задачы даследавання:

1. Вызначыць узроўні развіцця дыялагічнага маўлення дзяцей малодшага дашкольнага ўзросту.
2. Падабраць гульні для развіцця дыялагічнага маўлення дзяцей малодшага дашкольнага ўзросту.
3. Распрацаваць перспектыўны план выкарыстання розных відаў гульні для развіцця дыялагічнага маўлення дзяцей.

Метады даследавання:

1. Тэарэтычны аналіз псіхалага-педагагічнай літаратуры.
2. Педагагічны эксперымент.
3. Статыстычная апрацоўка вынікаў педагагічнага эксперыменту.

База даследавання: УДА “Смаргонскі яслі-сад №6”, малодшая група – дзяцей. Які размешчаны па адрасе: г. Смаргонь, пер. Пачтовы, 11.

Структура работы:

Работа складаецца з уводзін, двух раздзелаў, заключэння, спісу выкарыстанай літаратуры. Аб'ём работы складаецца з 81 старонкі асноўнага тэксту.

Глава I. Тэарэтычныя асновы развіцця дыялагічнага маўлення дзяцей дашкольнага ўзросту.

1.1. Станаўленне звязнага дыялагічнага маўлення ў дашкольным узросце.

Найбольш прастай формай вуснага маўлення з'яўляецца гутарковае маўленне, якое выкарыстоўваецца ў штодзённым жыцці. У залежнасці ад умоў і сітуацыі зносін гутарковае маўленне можа прымаць розны характар і розныя адносіны звязнасці рэплік: складацца з пытанняў і адказаў на іх, сцвярджэнняў і прэрэчанняў, прапаноў, кароткіх паведамленняў, дабаўленняў, тлумачэнняў, доказаў і г.д. Структура рэплік звычайна простая па сінтаксісу, сітуацыйны характар маўлення дапускае ўжыванне аднаслоўных або нават незакончаных сказаў, выклічнікаў. У гутарковым маўленні сустракаюцца незвычайныя словаўжыванні, нязвыклыя словаўтварэнні, фанетычныя скарачэнні. Усё гэта адбываецца дзякуючы недастатковаму кантролю свядомасці пры спантаным дыялозе.

Гутарковаму маўленню ўласціва недагаворанасць, няпоўнасць выказвання. Недахоп слоўнай інфармацыі дапаўняецца жэстамі, мімікай, інтанацыяй, выразным позіркамі і г.д. Пры гэтым міміка і жэсты могуць мець значэнне інтанацыі і тым самым змяняць сэнс слова. Невербальныя сродкі надаюць гутарковаму маўленню эмацыянальнасць, жывасць.

На думку Дз. Б. Эльконіна, дыялагічнае маўленне на працягу дашкольнага ўзросту адметна змяняецца. Так, у раннім дзяцінстве мова дзіцяці непасрэдна звязана з яго практычнай дзейнасцю або сітуацыяй, у якой ці ў выніку якой адбываюцца зносіны. Дзейнасць дзіцяці гэтага ўзросту адбываецца ў большасці выпадкаў ці сумесна з дарослымі, ці з іх дапамогай, таму і яго зносіны маюць сітуацыйны дыялагічны характар. У сувязі з гэтым, маўленне дзіцяці ранняга ўзросту, указвае Дз. Б. Эльконін, “ уяўляе сабой або адказы на пытанні дарослага, або пытанні дарослым у сувязі з цяжкасцямі, якія ўзнікаюць у працэсе дзейнасці, або патрабаванні аб задавальненні тых ці іншых жаданняў, або, нарэшце, пытанні, якія ўзнікаюць падчас знаёмства з прадметамі і з'явамі навакольнага свету” [49, с.22].

Пераход да дашкольнага ўзросту заключаецца ў істотным змяненні ўмоў развіцця дзіцяці і, перш за ўсё, ў змяненні яго адносін да дарослых: узнікаюць новыя задачы зносін, якія заключаюцца ў перадачы дзіцём даросламу сваіх уражанняў, атрыманых па-за непасрэдным кантактам з дарослымі. З'яўляецца новая форма маўлення – паведамленне. У дашкольнікаў узнікае неабходнасць дамовіцца аб агульнай задуме дзейнасці, аб размеркаванні функцый, аб кантролі за выкананнем правіл і г.д. На гэтай падставе працягвае развіваецца дыялагічнае маўленне і ўзнікаюць новыя яго формы [49, с.22].

Асаблівасцям зносін дашкольнікаў з дарослымі прысвечана даследаванне А.Г. Рузскай [31]. Яна адзначае, што для дзяцей важна ў якой форме дарослы прапануе ім зносіны. Дашкольнікі ахвотна прымаюць задачу

зносін у тым выпадку, калі дарослы звяртаецца да іх з пяшчотай. Чым больш старэйшыя дашкольнікі, тым вышэй узровень іх ініцыятыўнасці ў зносінах, тым часцей з'яўленне дарослага не застаецца незаўважаным і выкарыстоўваецца дзецьмі для завязвання кантактаў з гэтым чалавекам. Чым меншае дзіця, тым больш яго ініцыятыва ў зносінах з дарослым звязана з актыўнасцю апошняга [28,с.179-202].

Пэўную значнасць для нашага даследавання прадстаўляе работа Е.І.Мацецкай. Ёю былі выяўлены патрэбы, якія служылі матывамі пры пастаноўцы пытанняў дзецьмі. Аўтар вылучае наступныя матывы: імкненне да самавыразнасці, імкненне да самазацверджвання, імкненне да абагульнення і імкненне да пазнання. На падставе дадзеных матываў аўтар адрознівае чатыры тыпы дзіцячых пытанняў: пытанні самавыразнасці, пытанні самазацверджвання, пытанні кантакта, пытанні пазнання [21,с.40-43].

Некаторыя асаблівасці дзіцячага дыялога адзначаюцца у даследаваннях В.А.Верашчагінай. Яна адзначае, што, дыялагічнае маўленне характарызуецца нязначным аб'ёмам рэплік, якія уяўляюць сабой простыя, кароткія фразы, што складаюцца з аднаго або некалькіх слоў [6,с.52-53].

У працах Е.І.Ціхеевай адзначаецца яшчэ адна асаблівасць дзіцячага маўлення, характэрнага і для дыялога – пераймальнасць. Праяўленні і асаблівасці маўлення дарослых хутка становяцца асаблівасцямі дзіцячага маўлення. Прычым паўтараюцца не толькі словы, але і голас і інтанацыя [39,с.7].

Такім чынам, існуючыя вынікі асаблівасцей дзіцячага дыялогу, з'яўляюцца вызначальнымі для правядзення нашага даследавання.

1.2. Праблема развіцця дыялагічнага маўлення дзяцей у дашкольнай лінгвадыдактыцы.

Праблема навучання размаўляць не новая ў педагогіцы. Яшчэ ў працах педагогаў XVII ст. падкрэслівалася значэнне мовы для чалавека, а таксама шляхі і сродкі яе ўдасканалення.

Так, Ян Амос Каменскі адзначыў, што мова патрэбна “ для ближнего” і таму неабходна яе як мага больш развіваць і ўдасканальваць [18,с.227].

На развіццё дыялогу Я.А.Каменскі звяртаў асаблівую ўвагу, паколькі няма нічога больш натуральнага, на яго думку, чым гаворка. Ён рэкамендаваў ствараць школьныя падручнікі ў форме дыялога. Вялікі педагог вельмі трапна адзначыў некалькі метадычных палажэнняў, якія ляглі ў аснову сучаснай методыкі навучання дыялагічнаму маўленню. Развіваць мову, лічыў ён, можна адным метадам – метадам практыкаванняў, паколькі дзеці лёгка вучацца размаўляць падчас гаворкі. Гэтыя практыкаванні павінны будавацца на знаёмым матэрыяле, акрамя таго, яны павінны быць гульнявымі, лёгкімі для дзяцей.

Я.А. Каменскі лічыў, што развіваць дыялагічнае маўленне патрэбна ў “пяшчотным узросце” яшчэ ў малодшым узросце (да 6 год), калі дзіця заўважае, што гаворка вядзецца шляхам пытанняў і адказаў, і таксама прывучаецца аб чым-небудзь пытацца і адказваць на пытанні.

Акрамя метадычных парад, Я.А.Каменскі распрацаваў “чатыры тыпы падручнікаў па языках”, і першы з іх – “Преддверие”, на яго думку “ павінен утрымліваць у сабе слоўнікавы матэрыял для дзіцячай размовы і некалькі соцен слоў, звязаных у кароткія выказванні”[с.653]. Гэтыя вельмі трапныя рэкамендацыі Я.А.Каменскага актуальныя і ў сучаснай методыцы развіцця дыялагічнага маўлення.

Рускі педагог XVII ст. Епіфаній Славянецкі ў педагагічнай працы “Гражданство обычаев детских” распрацаваў цэлую сістэму абавязкаў і норм паводзін дзіцяці пры сустрэчах, гаворках. Многія яго правілы атрымалі сваё далейшае развіццё ў помніку рускай педагогікі пачатку XVII ст. – “ Юности честное зерцало”. Яны вучылі, як трымаць сябе ў час размовы са старэйшымі, як размаўляць з аднагодкамі [15, с.20].

Пытанні арганізацыі гутаркі распрацоўваліся педагогамі XVII-XIX ст. Думка аб тым, што гаворка з дзецьмі з’яўляецца школай для развіцця маўлення дзяцей, падкрэслівалася ў працах М.І. Новікава, Ф.М.Дастаеўскага, К.Дз. Ушынскага. Пры адборы зместу для размовы з дзецьмі яны рэкамендавалі кіравацца прынцыпам даступнасці – ісці ад блізкага да больш далёкага, ад простага да складанага. “ Галоўная справа ў тым, каб гаварыць з дзецьмі аб тым, што ў яго безперастанна перад вачамі, за што ён, так бы мовіць, зможа ўхапіцца рукамі”[25,с. 76].

Тэматыка гутарак з дзецьмі была першапачаткова распрацавана У.Ф. Адаеўскім. Ён прапанаваў шэраг пытанняў рознай складанасці для арганізацыі гутаркі з дзецьмі [25]. “Руководство для гувернанток. (Разговоры

с детьмі)» У.Ф.Адаеўскага – першы метадычны дапаможнік ў Расіі па правядзенню гутарак з дзецьмі дашкольнага і ранняга школьнага ўзросту. Ён рэкамендуе педагогу размаўляць з дзецьмі простаі, зразумелай мовай.

На уплыў дзіцячых пытанняў і адказаў дарослых на развіццё маўлення дзіцяці ўказваў М.І.Новікаў. Ён прапанаваў і абгрунтаваў шэраг правіл для настаўнікаў і бацькоў, у якіх рэкамендаваў даваць дзецям толькі тыя веды, у правільнасці якіх яны самі ўпэўнены [23,с.53].

Асаблівая ўвага методыцы пабудавання гутарак з дзецьмі адводзіцца ў педагагічнай сістэме К.Дз. Ушынскага [45,46] . Сярод розных метадаў навучання ён асаблівую ўвагу адводзіць сакратычнаму метаду. Эфектыўнасць гутаркі, па словах К.Дз.Ушынскага, залежыць ад таго, наколькі правільна педагог фармуліруе пытанні, у якой паслядоўнасці ён задае іх дзецям, у якой ступені ўдзельнічаюць усе дзеці ў гутарцы і, нарэшце, ад таго, як рэагуе педагог на адказы дзяцей.

К.Дз. Ушынскі лічыў неабходным паставіць навучанне роднай мове на шлях жывой гаворкі з дзецьмі, якая б развівала і іх думку, і іх слова. Адною з цэнтральных задач навучання рускай мове К.Дз.Ушынскі называў развіццё “дара слова”, адзначаў, што актыўнасць дзяцей ў гутарцы павялічваецца па меры развіцця дара слова [44,с.21]. К.Дз.Ушынскі дае рэкамендацыі, як праводзіць гутаркі па прачытаных творах. У яго працах мы знаходзім указанні на развіццё мовы дзяцей, характэрнай для дыялога. Аднак шляхі развіцця дыялагічнага маўлення дзяцей не былі распрацаваныя К.Дз. Ушынскім.

Тэматыцы, зместу размовы з дзецьмі надавалі ўвагу А.С. Сімановіч, Е.М. Вадавозава, Л.К. Шлегер, С.Т. Шацкі, Е.І.Ціхеева. Так, напрыклад, А.С. Сімановіч лічыла, што “ з дзецьмі трэба размаўляць па-дзіцячы і паказваць ім тое, што сапраўды пабуджае іх сілы”[30,с.230]. Е.М. Вадавозава прапаноўвала праводзіць гутаркі пра сельскія работы, прыроду,жывёл, пры чым лічыла, што “ неабходна зацікавіць дзіця ўсім гэтым, каб яно жадала даведацца пра што-небудзь новае”[8,с.268]. У працах Л.К. Шлегер і С.Т.Шацкага сучасны педагог змога знайсці багаты матэрыял для гутарак на прыродазнаўчыя тэмы (расліны, жывёлы, сезонныя з’явы). Аўтары высока ацанілі гутарку як метада развіцця маўлення: “ Гутаркамі развіваецца думка дзіцяці, яны даюць магчымасць яму адабраць шляхам прыпамінання факты з свайго вопыту, якія падыходзяць да прадмета размовы, і засяродзіць на ім сваю ўвагу. Наводзячыя пытанні прымушаюць думку працаваць у пэўным накірунку”[47,с.346].

Вялікае значэнне надавала такім размовам Л.І.Ціхеева, уключыўшы іх у склад “заняткаў па жывым слове”. Значэнне гутарковых зносін складаецца з таго, што ў дзяцей праяўляюцца і фарміруюцца інтарэсы да пэўных тэм, удакладняюцца веды, складваюцца і праяўляюцца адносіны, узнікаюць розныя формы маўлення. Размаўляючы з дзіцем пра бачанае, пра тое, што ўразіла дзіця, пра перажытае ім, выхавальнік развівае і ўзбагачае маўленне дзяцей. З другога боку, размовы з выхавальнікам дастаўляюць дзіцяці

радасць ад духоўных зносін з ім. У дзяцей складваецца цікавасць да суразмоўцы, да другога чалавека ўвогуле.

Гутарковыя зносіны характарызуюцца свабодай выбару тэмы, свабодай ўдзелу з размове, свабодай выказвання і яго афармлення. Размовамі суправаджаюцца рэжымныя працэсы, гульні дзяцей, працоўная, самастойная мастацкая дзейнасць. У штодзённым жыцці часта ўзнікаюць нагоды для правядзення рознага роду размоў.

Тым не менш размовы дзецямі неабходна кожны дзень планаваць, адзначаючы, з кім з дзяцей будзе арганізавана размова, пра што іменная. Запланаваныя размовы праводзяцца з дзецямі ўранку, на дзённай і вячэрняй прагулках. Цікавасць да размоў падтрымліваецца і замацоўваецца ў тым выпадку, калі гутарковыя зносіны развіваюцца дарослым.

Вылучаюцца *чатыры напрамкі ў кіраўніцтве маўленчымі зносінамі дзяцей дашкольнага ўзросту* (паводле В.І.Логінавай):

1. Развіццё і ўзбагачэнне зместу размоў па меры назапашвання ведаў, вопыту дзейнасці, складвання інтарэсаў.
2. Развіццё формы гутарковага маўлення.
3. Развіццё ініцыятыўнасці зносін і дынамікі пераходу ад індыўідуальных да калектыўных размоў.
4. Асваенне этычных нормаў маўленчых зносін.

Усе названыя лініі развіцця гутарковага маўлення ў дзяцей у дзіцячым садзе ажыццяўляецца пад непасрэдным педагогагічным уздзеяннем і кіраўніцтвам педагога.

Такім чынам, даследчыкамі былі вызначаны пэўныя сродкі і спосабы развіцця дыялагічнага маўлення ў дзяцей дашкольнага ўзросту. Вынікі, атрыманыя навукоўцамі, былі ўлічаны пры напісанні нашай навуковай работы.

1.3 Роля гульні у развіцці маўлення дзяцей дашкольнага ўзросту.

Апошнія даследаванні фізіёлагаў паказалі вялікае значэнне гульні як дзейнасці, якая задавальняе біялагічныя, духоўныя і сацыяльныя запатрабаванні дзіцяці. Нас у большай ступені цікавіць пытанне уплыву гульні на развіццё маўлення дзяцей. Да гульняў, якія спрыяюць развіццю дыялагічных навыкаў і ўменняў дзяцей можна аднесці: дыдактычныя, рухомыя, сюжэтна-ролевыя, драматызацыі, правіламі або сюжэтам якіх прадугледжана маўленчае ўзаемадзеянне, абмен выказваннямі. Вопыт работы па развіццю дыялагічных зносін дзяцей з аднагодкамі сведчыць аб тым, што на розных узростах этапах

гульні з поспехам могуць ужывацца не толькі на занятках, але і ў паўсядзённым жыцці дзіцяці, абяцаючы забяспечыць развіццё дыялагічнага маўлення ў эмацыйна прывабнай для дзяцей форме [1, с. 51-61].

Жыватворным полем для замацавання і фарміравання дыялагічных уменняў дзяцей з'яўляецца, па меркаванні Ю.А. Вакуленка, гульня-драматызацыя. Ролевыя дыялогі ў гульні-драматызацыі з'яўляюцца паказчыкам не толькі развіцця дыялогу дзяцей, але і паказчыкам развіцця самой гульні-драматызацыі. Чым багацей, разнастайней дыялог у гульні, тым вышэй узровень гульнявой творчасці дзяцей. Развіваючы гульнявое ўзаемадзеянне дзяцей у гульні (ролевыя дыялогі), педагог не толькі мэтанакіравана ўзбагачае гульню дзяцей, але і фарміруе ўсе бакі дыялогу. І наадварот, развіваючы ў дзяцей уменні карыстацца ўсімі функцыянальнымі відамі дыялагічных рэплік і выконваць існуючыя правілы паводзін у дыялогу, выхавальнік садзейнічае развіццю гульні-драматызацыі [10, с.471]

Творчай гульні дзяцей, у якой яны актыўна практыкуюцца ў дыялогу, з'яўляюцца гульні-інсцэніроўкі. Гульні-інсцэніроўкі – гэта свабодны пераказ літаратурных твораў па ролях. Арганізацыі такіх гульняў папярэднічае этап азнаямлення з творам, яго неаднаразовы пераказ па ролях пад кіраўніцтвам педагога, а затым прамое і ўскоснае садзейнічанне педагога ўзнікненню такіх гульняў па ініцыятыве дзяцей. Каштоўнасць гульняў складаецца ў тым, што ў іх спалучаюцца рэпрадуктыўныя рэплікі, запазычаныя з тэксту твора, і праектыўныя, «прыдуманія» і аформленыя дзіцем самастойна. Каштоўнасць гульняў-інсцэніровак і ў тым, што дзеці чэрпаюць формы разнастайных рэплік з літаратурнага ўзору. Пераймаючы гэтыя рэшткі яны іх прысвойваюць і ўзбагачаюць іх у свой актыўны маўленчы слоўнік запас[9,с.120].

Рэжысёрскія гульні – разнавіднасць гульняў-інсцэніровак па матывах літаратурных твораў. У гэтых гульнях дзіця можа «агучыць» ролі некалькіх персанажаў адзін або з сябрам. Перасоўваючы фігуркі настольнага лялечнага тэатра (або дзейнічаючы іншымі відамі лялек), дзеці разыгрываюць спектаклі, практыкуючыся ў паўтарэнні літаратурных дыялогаў або складаючы свае «п'ескі». Педагог можа кіраваць засваеннем таго ці іншага боку дыялогу праз падбор літаратурных твораў, пры дапамозе падказак, парад. А калі дзеці не прырэчаць супраць «гледачоў» сваіх рэжысёрскіх

гульняў, то педагог выяўляючы ўвагу і зацікаўленасць, стымулюе дзяцей да маўленчай творчасці [9, с.120].

Дыялагічныя зносіны развіваюцца ў творчай гульні не ў выніку навучання дарослага, а ў выніку самаразвіцця дзяцей. Дзеці, захопленыя гульнёй, самі засвойваюць новыя сродкі і спосабы зносін, якіх ім не хапае, у якіх яны адчуваюць патрэбу [11, с.80].

Пэўную ролю на развіццё дыялагічнага маўлення аказваюць гульнявыя практыкаванні, да якіх у першую чаргу можна аднесці перадачу літаратурных тэкстаў па ролях. Гульнявыя практыкаванні ў дыялогу могуць быць класіфікаваны па ступені самастойнасці як практыкаванні на аснове літаратурнага тэксту і практыкаванні ў імправізацыі самастойных дыялогаў. Практикаванні ў дыялогу на аснове літаратурных тэкстаў характарызуюцца як завучаныя літаратурныя дыялогі і як літаратурныя дыялогі ў свабоднай перадачы. На думку Г.М. Лямінай, літаратурныя творы даюць дзецям найлепшыя ўзоры дыялагічнага ўзаемадзеяння. Завучаныя літаратурныя дыялогі, якія перадаюцца дзецямі ў інсцэніроўцы вершаў (чытанне вершаў па ролях), у тэатралізаваных паказах, у рухомах гульнях, фарміруюць у іх свядомасці вобраз «удзельнікаў» дыялогу, абагульняюць формы дыялагічных рэплік і правілаў вядзення дыялогу.

На развіццё дыялагічных навыкаў і ўменняў дзяцей у большай ступені аказваюць гульні, дзе правіламі або сюжэтам прадугледжана маўленчае ўзаемадзеянне, або абмен выказваннямі.

Што да нашага даследавання, то нас у большай ступені цікавіць пытанне характарыстыкі гульняў, якія спрыяюць развіццю дыялагічных навыкаў і ўменняў дзяцей.

Глава II. Развіццё дыялагічнага маўлення дзяцей дашкольнага ўзросту сродкамі гульні.

2.1. Месца гульні у выхаваўчым працэсе установы дашкольнай адукацыі.

Для таго, каб вызначыць месца гульні ў выхаваўчым працэсе дашкольнай установы, мы прааналізавалі каляндарны план рознаўзроставай групы “Чамучкі” УДА “Смаргонскі яслі-сад №6” за паўгоддзе. Аналіз плана паказаў, што гульні плануюцца як на занятках, так і ў першую і другую палову дня, на прагулках.

У прыватнасці рухомыя гульні плануюцца на першай і другой прагулцы, сюжэтна ролявыя, рэжысёрскія, творчыя гульні у другой палавіне дня, дыдактычныя гульні раніцай, на занятках і у індывідуальнай рабоце з дзецьмі.

Мэтамі рухомах гульняў з’яўляюцца: развіццё хуткасці, лоўкасці і г.д. Большасць увагі у іх напраўлена на правільнае выконванне розных практыкаванняў (кіданне мяча, скачкоў і г.д.), уменне арынтавацца у прасторы. Некаторыя задачы накіраваны на стымуляванне дзяцей да гульняў-імправізацый, якія садзейнічаюць як развіццю рухаў, так і ўяўленняў, эмпатыі (напрыклад, з дапамогай рухаў адлюстравань ваўка – бадзёрага і стомленага).

Пры планаванні сюжэтна ролявых, рэжысёрскіх, творчых гульняў ставяцца задачы, якія накіраваны на развіццё цікавасці да гульні, фарміраванне узаемаадносін паміж дзецьмі. Педагагі плануюць навучыць дзяцей гуляць дружна; узбагачаць ролявыя дзеянні; пабуджаць да творчага выканання той ці іншай ролі, садзейнічаць развіццю сюжэта, зместу дзіцячых гульняў, вучыць выражаць свае эмоцыі да акружаючых і г.д.

Асноўнымі мэтамі дыдактычных: развіццё памяці, увагі дзяцей; пашырэнне іх кругазору; замацаванне слоўнікавага запасу (назваў адзення, агародніны, мэблі, транспарту, пасуды і г.д.); развіццё сэнсорыкі; фарміраванне навыкаў абследавання цацак, гульнявога матэрыялу; развіццё наглядна-дзеяснага і наглядна-вобразнага мыслення; развіццё ўмення параўноўваць прадметы, падбіраць іх па колеру, велічыні; фарміраванне ўмення гуляць у такія гульні як “Лато”, вучыць збіраць з частак (з 4-6) цэлы прадмет (па карцінках) і г.д.

Такім чынам, аналіз каляндарных планаў педагогаў паказаў, што пры планаванні розных відаў гульняў з дзецьмі малодшага дашкольнага ўзросту, задачы развіцця ў выхаванцаў навыкаў дыялагічнага маўлення не стаявяцца.

2.2. Асаблівасці дыялагічнага маўлення дзяцей малодшага дашкольнага ўзросту.

Для выяўлення ўзроўня развіцця дыялагічнага маўлення дзяцей мы назіралі за іх мовай у штодзённым жыцці і на спецыяльных занятках. Нашай мэтай было вывучэнне асаблівасцей дыялагічнага маўлення ў спецыяльна арганізаванай вучэбнай дзейнасці і па-за заняткамі. Канстатуючы эксперымент уключаў назіранне за зносінамі педагога з дзецьмі і дзяцей паміж сабой. Яго мэтай стала вывучэнне асаблівасцей дыялагічнага маўлення дзяцей у сітуацыі зносін “дарослы-дзіця”, “дзіця-дзіця”. Падчас эксперыменту мы назіралі за зносінамі педагога з дзецьмі і дзяцей паміж сабой да 20 хвілін на працягу трох месяцаў. Змест размоў фіксаваўся па магчымасці даслоўна з захаваннем асаблівасцей маўлення удзельнікаў і іх паводзін. Акрамя таго намі вывучаліся: ініцыятыўнасць, адраснасць мовы; уменне будаваць зносіны з улікам сітуацыі; асаблівасці маўлення дзяцей (разгорнутасць выказванняў, выкарыстанне форм моўнага этыкету, культура паводзін падчас моўных зносін).

Прыводзім прыклад размовы педагога з дзецьмі (дзеці збіраюцца на прагулку):

Педагог:

- На двары ўжо восень, холадна і таму вам трэба апрануць шапкі і рукавічкі.

Віка:

-А ў мяне перчаткі, мне мама купіла... і шапку...

Педагог:

-Так, добра. А можна яшчэ сказаць – пальчаткі, таму што мы хаваем ад холаду свае пальчыкі. Мама купіла шапку і пальчаткі ў магазіне. Так, Віка?

Віка:

-Да, мая мама мне купіла...

Мікола:

- А ў мяне... вот... цёплая шапка... Мне мама звязала з нітак...

Педагог:

-Так, мама Міколы сама звязала шапку з нітак сіняга колеру. Цёплая шапка атрымалася! Так, Мікола?

Мікола:

-Да. Цёплая шапка.

Педагог звяртаецца з падобнымі пытаннямі да ўсіх дзяцей, якім дапамагае надзець шапку: у кожнага адзначае колер, якую-небудзь дэталю ўзор, (пампон і д.п.). Дзеці адказваюць, нешта дабаўляючы ад сябе.

Педагог:

-Сяргей, нацягни шапку на вушы! Шапка павінна закрываць вушкі ад ветру, каб яны не хварэлі. Нацягнуў? Цёпла табе?

Сяргей:

-Нацягнуў! Цёпла!

Тое ж пытанне педагог задае і іншым дзецям. На прагулцы педагог выбірае момант, каб зноў фіксаваць увагу дзяцей на шапцы. Магчымыя пытанні:

- Якая пара года зараз на двары?
 - На двары цёпла? Мы можам распрануцца?
 - А калі будзе цёпла? Як называецца гэта пара года? (адказы дзяцей).
 - А навошта дзеці летам павінны насіць панамкі і хустачкі?
 - Зараз у панамках не пойдзеш! Холадна! Можна застудзіць вушы і захварэць і д.п.

Аналіз вынікаў назіранняў за зносінамі педагога з дзецьмі і дзяцей паміж сабой паказвае, што: зносіны педагога з дзецьмі ў асноўным арганізацыйныя і дысцыплінарныя;

Дзяцей з педагогам і аднагодкамі таксама дысцыплінарныя і па прычыне якой-небудзь дзейнасці, пры гэтым педагог праяўляе ініцыятыву, а дзеці крочаць за ім, мова не адрасная;

-тэматыка размоў у асноўным пра самага дзіця, яго сям'ю; пра прадметы і цацкі; пра гульні, пра сумесную дзейнасць;

-для маўлення дзяцей характэрна бедная лексіка, неразгорнутыя выказванні, не выконваецца моўны этыкет; адсутнічаюць навыкі культуры паводзін падчас моўных зносін;

Акрамя назіранняў, для выяўлення навыкаў дыялагічнага маўлення малодшых дашкольнікаў намі праводзіліся індывідуальныя гутаркі з дзецьмі. Мэта гутаркі: прааналізаваць асаблівасці дыялагічных зносін у спецыяльна арганізаваных размовах педагога з дзецьмі.

У працэсе правядзення эксперыменту намі ўстанаўліваўся кантакт з дзіцём, даверлівыя адносіны з ім і на гэтым жа фоне стваралася сітуацыя размовы. Тэмы для размоў выбіраліся ў адпаведнасці з узростам, інтарэсамі дзяцей. У асноўным гэта былі тэмы пра сяброў, сям'ю, пра само дзіця, прадметы і цацкі, з'явы прыроды, кнігі, цікавыя гульні, заняткі і іншыя віды дзейнасці. Намі былі распрацаваны прыблізныя пытанні для размовы з дзецьмі, напрыклад пры наладжванні размовы пра сяброў у дзяцей пыталіся: З кім ты сябруеш?, пра што ты размаўляеш са сваімі сябрамі? і інш.

Пры распрацоўцы пытанняў улічвалася, што ход размовы павінен быць накіраваны на выяўленне наступных камунікатыўных уменняў дзяцей: уступаць у размову, падтрымліваць яе, самім задаваць пытанні, выкарыстоўваць формы моўнага этыкету, завяршаць размову.

Прывядзем прыклад такой размовы з Палінай Г.

Дзяўчынка прынесла ў дзіцячы сад сваю ляльку. Яна сарамлівая і маўклівая. Педагог падыйшла да яе і спытала:

- А хто гэта, Палінка, прыйшоў сёння з табой разам?
- Гэта Каця мая.
- Гэта твая дачушка?
- Так.
- А ты сваю дачушку карміла сёння раніцай?
- Нет.

– А чаму? Забылася?

– Так.

– Ну нічога, зараз мы будзем снедаць, і ты пакорміш сваю Кацю. Так?

– Так. і т.д.

З мэтай выяўлення ўменняў дзіцяці самому ўступаць у дыялог, выкарыстоўваць формы моўнага этыкету, прапаноўвалася ўступаць у дыялагічнае ўзаемадзеянне з іншымі дзецьмі. Прыблізныя сітуацыі:

-Каго б ты запрасіў гуляць разам з сабой?

-Запрасі.

-Як ты будзеш запрашаць?

-Як бы ты сустрэў новага хлопчыка (дзяўчынку) які першы раз прыйшоў у групу?

-Што раскажаў, паказаў, пра што запытаў?

Для выяўлення ўменняў дзіцяці задаць пытанні падчас размовы яму паказвалі сюжэтную карцінку і прапаноўвалі пытанні па яе зместу. Дзіцяці давалася наступная інструкцыя:

-Паглядзі, якая ў мяне ёсць карцінка.

-Хочаш, я раскажу табе, што тут намалявана?

- Толькі ты ў мяне пытайся, а я буду адказваць.

Падчас эксперымента мы не ўступалі ў размову з дзіцём, а толькі адказвалі на пастаўленыя пытанні. Размовы вяліся індывідуальна і даслоўна фіксіраваліся.

Акрамя індывідуальных гутарак з дзецьмі мы назіралі за мовай у працэсе спецыяльных заняткаў. Нашай мэтай было вывучэнне асаблівасцей дыялагічнага маўлення ў спецыяльна арганізаванай вучэбнай дзейнасці. Прыводзім прыклад такіх заняткаў:

Тэма: Расказванне вершаў Сяргея Новіка-Пяюна “ Верабейчык”, Станіслава Шушкевіча “ Наши сябры”.

Праграмны змест. Актывізаваць лексіку дзяцей пра зімуючых птушак, пабуджаць дзяцей адказваць на пытанні выхавацеля, рабіць прасцейшыя вынікі. Выхоўваць беражлівыя адносіны да птушак. Падтрымліваць у выхаванцаў жаданне самастойна расказаць вершаваныя радкі на памяць.

Матэрыял: малюнак “ Зімуючыя птушкі”.

Ход заняткаў.

Педагог:

- На двары зіма. На вуліцы шмат снегу. Можна катацца на санках. А што яшчэ можна рабіць?

Дзеці:

-Ляпіць снежную бабу... Катацца на каньках... на лыжах... чысціць ад снегу дарожкі...

Педагог:

- Правільна, малайцы. А памятаеце, мы разам з вамі назіралі за вераб’ямі, сінічкамі, снегірамі (паказвае малюнак “ Зімуючыя птушкі”, дае дзецям магчымасць выказаць свае уражанні). Яны засталіся ў нас на зіму. Зіма ў нас

у гэтым годзе выдалася вельмі халодная, на вуліцы шмат снегу. Людзі дапамагаюць птушкам. Мы таксама з вамі дапамагаем.

- Што мы зрабілі для нашых маленькіх сяброў? (выказванні дзяцей).

- Чаму мы кожны дзень у кармушку насыпаем птушкам зерне і хлебныя крошкі? (Адказы дзяцей).

Педагог:

- Так, таму што мы ратуем птушак ад голаду. А зараз паслухайце верш пра верабейчыкаў, якія засталіся ў нас на зіму (расказвае верш “Верабейчык”):

На астрожнае акно
Падаюць сняжынкі.
Сыплю я туды штодня
Хлебныя акрушынкі.
Для крылатых пеюноў
Снеданне рыхтую,
Верабейчыкаў-сяброў,
Чым магу, частую.
І спяваюць мне ў акне
Шэрыя клубочкі,
Пацяшаюць сэрцы мне
З рання і да ночкі...

Сяргей Новік-Пяюн.

- У вершы верабейчыкі параўноўваюцца з шэрымі клубочкамі. Давайце паглядзім на малюнак і раскажам, які верабейчык. (Дзеці адказваюць па аднаму (2-3 дзіцяці), выхвацель ім дапамагае).

- Чым частуюцца птушкі?

- Чым мы з вамі частуем птушак?

Педагог прапаноўвае паслухаць дзецям яшчэ адзін верш пра птушак “Нашы сябры”.

Снегіры, сінічкі!
Сыплю вам пшанічкі,
Крупак, крошак хлеба.
Вам жа мала трэба!
Ешце, любыя сябры!
Не ляціце ў бары,
А жывіце ў двары
Да вясновае пары.
Вось для вас кармушкі,
Птушкі-шчабятуюшкі,
Нашы весялушкі!

Станіслаў Шушкевіч.

Педагог:

- Пра якіх птушак расказваецца ў гэтым вершы? (Адказы дзяцей). У вершы расказваецца, што снегіры і сінічкі – гэта не проста птушкі, а ...

птушкі-... шчабятушкі, нашы ... весялушкі (пабуджае дзяцей успамінаць словы з верша і адказваць імі на пытанне).

Педагог прапаноўвае дзецям успомніць і расказаць словамі з верша чым частуюцца гэтыя птушкі (2-3 дзіцяці); потым прапануе словамі з верша запрасіць птушак пачаставацца (2-3 дзіцяці), расказаць словамі з верш, дзе могуць пачаставацца птушкі-шчабятушкі, нашы весялушкі (2-3 дзіцяці).

Затым педагог прапаноўвае паслухаць верш пра нашых сяброў-птушак яшчэ раз. Дзеці дапамагаюць яму, дагаворваючы словы верша.

У выніку аналізу размоў дзяцей ў працэсе заняткаў былі вызначаны ўзроўні моўнай камунікацыі дзяцей.

Прааналізаваўшы камунікатыўныя ўменні дадзенай групы мы прыйшлі да выніку, што пры ўстанаўленні кантакту ў дзяцей узнікаюць цяжкасці: у час размовы , яны несвоечасова ўступаюць у дыялог, часта размову не завяршаюць.

Зыходзячы з канстатуючага эксперымента мы выявілі ўзровень моўнай камунікацыі дадзенай групы. З гэтай мэтай намі былі акрэслены крытэрыі ацэнак камунікатыўных уменняў дзяцей і ацэнка ў балах.

№ п/п	Крытэрыі ацэнка камунікатыўных уменняў дзяцей	Ацэнка ў балах	Узровень моўнай камунікацыі
1	2	3	4
1	Дзіця актыўна ўдзельнічае ў зносінах, умее слухаць і разумець мову, будзе зносіны з улікам сітуацыі, лёгка кантактуе з дзецьмі і выхавацелем, выразна і паслядоўна выказвае свае думкі, умее карыстацца формамі моўнага этыкета.	3	Высокі
2	Дзіця умее слухаць і разумець мову, удзельнічае ў зносінах па ініцыятыве іншых, уменне карыстацца формамі моўнага этыкету неўстойлівае.	2	Сярэдні
3	Дзіця малаактыўнае і маўклівае ў зносінах з дзецьмі і педагогам, неўважлівае, рэдка карыстаецца формамі моўнага этыкету, не умее паслядоўна выказаць свае думкі, дакладна перадаваць іх змест.	1	Нізкі

Узроўні камунікатыўных уменняў дзяцей прыведзены ў табліцах №1, №2

Табліца № 1

Узроўні камунікатыўных уменняў дзяцей у канстатуючым эксперыменце
(кантрольная група)

Дзіця	Азнака ў балах	Узровень моўнай камунікацыі
1. Паліна Б.	2	сярэдні
2. Мікола Б.	1	нізкі
3. Захар В.	3	высокі
4. Мікола Г.	2	сярэдні
5. Паліна Г.	2	сярэдні
6. Іван Д.	1	нізкі
7. Карына К.	2	сярэдні
8. Арцём К.	3	высокі
9. Віалетта М.	1	нізкі
10. Яна М.	2	сярэдні
11. Віка М.	1	нізкі

Табліца №2

Узроўні камунікатыўных уменняў дзяцей у канстатуючым эксперыменце
(эксперыментальная група)

Дзіця	Азнака ў балах	Узровень моўнай камунікацыі
1. Сяргей М.	2	сярэдні
2. Даша Н.	2	сярэдні
3. Таня Р.	1	нізкі
4. Насця Р.	2	сярэдні
5. Мікіта С.	3	высокі
6. Артур С.	1	нізкі
7. Улад С.	1	нізкі
8. Ксенія Х.	2	сярэдні
9. Іван Ш.	2	сярэдні
10. Арына Ш.	1	нізкі
11. Рома Я.	1	нізкі

Па выніках эксперымента мы саставілі агульную табліцу камунікатыўных уменняў дзяцей.

Узроўні камунікатыўных уменняў дзяцей па выніках канстатуючага
эксперымента.

Узровень моўнай камунікацыі	Кантрольная група	Эксперыментальная група	Агульная колькасць
Высокі	2	1	3
Сярэдні	5	5	10
Нізкі	4	5	9

У кантрольнай групе ўзроўні моўнай камунікацыі размеркаваліся наступным чынам:

- высокі ўзровень: 18% (2);
- сярэдні ўзровень: 46% (5);
- нізкі ўзровень: 36 % (4).

У эксперыментальнай групе ўзроўні моўнай камунікацыі размеркаваліся наступным чынам:

- высокі ўзровень: 9% (1);
- сярэдні ўзровень: 45,5% (5);
- нізкі ўзровень: 45,5% (5).

Агульная колькасць прааналізаваных намі ўзроўней моўнай камунікацыі:
22

У працэнтных суадносінах мы атрымалі наступныя вынікі:

- высокі ўзровень: 14% (3);
- сярэдні ўзровень: 46% (10);
- нізкі ўзровень: 40% (9).

З чаго можна зрабіць вынік, што большая частка дзяцей недастаткова валодае навыкамі і ўменнямі дыялагічнага маўлення, таму патрабуецца спецыяльна арганізаваная педагагічная работа.

2.3. Выкарыстанне гульні ў развіцці дыялагічнага маўлення выхаванцаў установы дашкольнай адукацыі.

На аснове аналізу канстатуючага эксперыменту, намі было праведзена фарміруючае навучанне дзяцей малодшага дашкольнага ўзросту дыялагічным навыкам і уменням. Усяго ў эксперыменце прымалі ўдзел 22 дзіцяці. У асноўным эксперыменце ўдзельнічалі 11 выхаванцаў эксперыментальнай групы. Тут праца праводзілася ў адпаведнасці з распрацаванай намі метадыкай фарміравання дыялагічнага маўлення з дапамогай гульні, у кантрольнай групе – па традыцыйнай метадыцы.

Навучанне дзяцей дыялагічнаму маўленню мы праводзілі як ў штодзённым жыцці, так і ў час заняткаў. Асноўным сродкам навучання выступалі розныя віды гульні. З гэтай мэтай намі быў састаўлены перспектыўны план выкарыстання дыдактычных гульні, накіраваных на развіццё ў выхаванцаў дыялагічнага маўлення.

Месяц	Тыдзень	Гульні
Лістапад	1 тыдзень	Р/г “Жабіны канцэрты” С/р “Крама” Д/г “Падбяры слова” Г/д “Рэпка”
	2 тыдзень	Р/г “Хто хоча піць” С/р “Цырульня” Д/г “Што бывае восенню?” Р/г “Гаспадар”
	3 тыдзень	С/р “Сям’я” Д/г “Хто жыве ў лесе” Г/д “Калабок” Р/г “Камары”
	4 тыдзень	Р/г “Каршун” С/р “У ўрача” Д/г “Адгадай, што за птушка” Г/д “Воўк і семерка казлят”
Снежань	1 тыдзень	Р/г “Крот і агарод” “Кураняты і тхор” С/р “Дзіцячы сад” Д/г “Якое? Якое?” “Лато (хатнія жывёлы)”
	2 тыдзень	Р/г “Каршун”

	3 тыдзень	<p>“ Пчала” Д/г “ Курачка-рабка” С/г “ Самалёт” Р/г “ Церамок” Г/і «Далі туфлік слоніку»</p> <p>Р/г “ Агонь кусаецца” Д/г “ Падбяры слова” “ Што лішняе?” Г/і «Кісанька-мурысанька» С/г «Медзведзяныты»</p>
	4 тыдзень	<p>Р/г “Зайцы” “ Снежны зайчык” Д/г “Якія мы?” “ Лато(адзенне)” С/г “ Лялькі” Г/і «Трус»</p>
Студзень	1 тыдзень	<p>Р/г “ Шчупак не спіць” “ У мядзедзя у бару” Д/г “ Птушыны двор” Г/д “ Ліса і заяц”</p>
	2 тыдзень	<p>Р/г “ Гусі-гусі” “ Кукарэку, певунок” Д/г “ Лато (посуд)” “Хто чым харчуецца?” С/г “ Дзень нараджэнне у Сцяпашкі” Г/і “ Купіце лук”</p>
	3 тыдзень	<p>Р/г “ Зайцы і воўк” “Краты на градах” Д/г “ У лесе” С/р “Аўтобус” Г/д “ Сарока-белабока” Г/і «Размова з котачкай»</p>
	4 тыдзень	<p>Р/г “ Вартаўнік” Д/г “ Што для чаго?” “ Прадоўжы...” С/г “ Будаўнікі” Г/д “ Прыходце у госці да нас”</p>

(Гл. Дадатак 1)

Дыялог узнікае ў асноўным ў свабодных моўных зносінах і з'яўляецца базай для натуральнага развіцця вымаўленчых, граматычных навыкаў, узбагачэння слоўніка дзяцей, базай для набывання навыкаў звязнага маўлення.

У працэсе навучання дыялагічнаму маўленню выхаванцаў другой малодшай групы асноўная ўвага намі звярталася на авалоданне дзецьмі руплівымі і дыдактычнымі гульнямі, дзе існуе дыялог. У свабодных моўных зносінах найбольш часта ўжываліся руплівыя гульні з дыялогам («Гусі-гусі», «Звычайныя хованкі», «Каршун», «Фарбы» і іншыя). У іх замацоўваліся ўменні звароту да суразмоўцы, падтрымлівання дыялогу, выказвання свайго пункта гледжання, фармулявання пытанняў, дамаўлення.

Прыводзім прыклад такіх гульняў:

Рухомая гульня “Жабіны канцэрты”

Мэта: развіваць вобразнасць маўлення, падтрымліваць дыялог, разуменне значэння вобразных слоў, уменне стрымліваць свае эмоцыі ў патрэбных моманты гульні; выходзіць вытрымку.

Матэрыял: крэйда.

Гульнявыя правілы: кожны бусел шукае сваю жабку; жабкі пасля слоў буслоў не павінны варушыцца.

Змест гульні: паміж сабой дзеці дамаўляюцца, хто будзе буслом, а хто жабай. Жабы знаходзяцца ў сажалцы (акрэслены круг), а буслы па-за сажалкай.

Жабы квакаюць:

-Жабы ўвесну ажылі

І канцэрты пачалі.

Надвячоркам гвалт і шум:

Ква-ква-ква!

Корч-корч!

Крум-крум!

Буслы ім адказваюць:

-Чарада буслоў ідзе,

Жабы ў рэчку – шабулдых!

І адразу брод заціх. (В. Гардзеі)

Пасля слоў буслы заходзяць у сажалку, а жабкі прысядаюць на кукішкі і не варушацца. Буслы ходзяць вакол жаб, але кожны бусел цікуе толькі сваю жабку. Калі яна варушыцца, ён яе выцягвае з сажалкі. Пасля сігнала вызначаюцца самыя вытрыманыя жабкі. Дзеці мяняюцца ралямі, гульня працягваецца.

Рухомая гульня “Гаспадар”

Мэты: перадаваць характары герояў пры дапамозе інтанацый най і мімічнай выразнасці; падтрымліваць дыялог; удасканаліваць уменне ў бегу з лоўляй і выкрутамі; выходзіць смеласць, спрыт.

Матэрыял: шапачка ката.

Гульнявыя правілы: мышы павінны хутка рэагаваць на сігнал і ўцякаць ад ката.

Змест: сярод дзяцей выбіраецца кот – гаспадар. Ён сядзіць ля сваёй хаткі.

Дзеці-мышкі ідуць да хаткі ката, вымаўляючы словы:

Асмялела неяк мыш:

-Гэй, сусед, чаго шуміш?

Маіх дзетак не будзі,

Ціха ў хаце пасядзі.

Калі мышы блізка падыходзяць да ката, ён ім адказвае:

-Адкажу я вам заўзята:

Гаспадар я гэтай хаты! (В. Баранчык)

На гэтыя словы кот пачынае паляванне на мышэй. Тыя мышкі, якія трапіліся кату ў лапы, адпраўляюцца да яго ў хатку. Астатнія працягваюць гульнію.

Дыдактычныя гульні, накіраваныя на развіццё дыялагічнага маўлення, часцей ўжываліся намі як частка заняткаў па развіцці маўлення і азнамлення з наваколлем.

З дапамогай дыдактычных гульняў замацоўваліся засвоеныя дзецьмі навыкі дыялагічнага маўлення, развівалася хуткасць рэакцыі на пачутае.

У сваёй рабоце мы выкарыстоўвалі дыдактычныя гульні, распрацаваныя А.К.Бандарэнка, А.С.Ушаковай. Прыводзім прыклад такіх гульняў:

Дыдактычная гульня “Падбяры слова”.

Мэта: вучыць дзяцей адказваць на пытанні, падтрымліваць дыялог, актывізаваць у гутарцы прыметнікі.

Ход гульні:

- Зіма якая? (студзёная, снежная, марозная ...)
- Снег які? (Халодны, ліпкі або рассыпісты, белы ...)
- Сняжынкi якія? (Маленькія, белыя)
- Неба ў зімку якое? (Шэрае, хмурнае ...)
- Сонца зімой якое? (Зусім не грэе, рэдка з’яўляецца.)
- Гурбы якія? (Вялікія, белыя, снежныя)
- Вецер які? (Халодны, ледзяны).

Дыдактычная гульня “Хто жыве ў лесе?”

Мэта: вучыць дзяцей адказваць на пытанні, адгадаць загадкі, развіваць дыялагічную гаворку.

Ход гульні: Загадаем загадкі. У гульні выкарыстоўваюцца малюнкi з выявай дзікіх жывёл і фланелеграф.

1. Хто зімой халодны

Ходзіць злы, галодны? (Воўк.)

На фланелеграфі выстаўляем ваўка.

- Воўк які? (Шэры, кудлаты, дзікі, дурны)
- Як завецца яго хата дзе ён жыве? (Логавя.)

2. Хаджу ў кашлатым кажущку,

Жыву ў густым лесе.

У лесе на старым дубе

Арэшкі я грызу. (Вавёрка.)

- Вавёрка якая? (Рудая, маленькая ...) побач з ваўком выстаўляем вавёрку.
- Як называецца домік, у якім жыве вавёрка? (Дупло.)

3. Хвост пушысты,

Мех залацісты,

У лесе жыве,

А ў вёсцы курэй крадзе. (ліса.) ставім лісу.

- Ліса якая? (Рыжая, хітрая.)

- Як называецца хатка лісы? (Нара.)

4. Камячок пуху,

Доўгае вуха,

Скача спрытна,

Любіць моркоўку. (Заяц.)

З'яўляецца заяц.

- Раскажыце, які заяц? (Маленькі, баязлівы, летам шэры, а ўзімку белы ...)

- Як называецца хатка зайца? Ці ёсць у яго хатка? (Зайчыха выводзіць сваіх зайчанят ў гняздзе, у высокай траве. Калі зайчаня падрастае, яго хаткай становіцца ўвесь лес).

Дыдактычная гульня «Курачка - рабка».

Мэта : Развіваць дыялагічную гаворку; знаёміць з фальклорным творам; суадносіць прадметы па колеру і велічыні ў ходзе практычных дзеянняў.

Ход гульні:

Педагог чытае пацешкі «Курачка - рабка»:

-Курачка - рабка, куды ты пайшла?

-На рэчку.

-Курачка - рабка, навошта ты пайшла на рэчку?

-За вадзіцай.

-Курачка - рабка, навошта табе вадзіца?

-Куранятак піць.

-Курачка - рабка, як кураняткі просяць піць?

-Пі - пі - пі - пі - пі!

Педагог раскладвае на стале перад дзіцём куранятак вялікіх і маленькіх. Курачкі ў рознакаляровых касынках. Дзіцяці прапануецца падабраць вядзерцы па колеру (арыентуючыся на хустачку курачкі) і велічыні.

У малодшай групе правобразам тэатралізаваных гульняў з'яўляюцца гульні з роллю. З.М. Багуслаўская і Е.О. Смірнова лічаць, што дзеці дзейнічаючы ў адпаведнасці з роллю, паўней выкарыстоўваюць свае магчымасці і значна лягчэй спраўляюцца са шматлікімі задачамі. Дзейнічаючы ад імя асцярожных верабейчыкаў, смелых птушак або дружных гусей, яны вучацца, прычым незаўважна для сябе. Акрамя таго, гульні з роляй актывізуюць і развіваюць уяўленне дзяцей, рыхтуюць іх да самастойнай творчай гульні. Дзеці малодшай групы з задавальненнем пераўвасабляюцца ў сабак, катой і іншых знаёмых жывёл, аднак развіць і абыграць сюжэт пакуль не могуць. Яны толькі пераймаюць жывёл, капіруючы іх вонкава, не раскрываючы асаблівасцяў паводзін, таму дзяцей

малодшай групы важна навучыць некаторым спосабам гульнявых дзеянняў па ўзоры. Мы ў сваім даследаванні будавалі работу з дзецьмі ў адпаведнасці з парадзімі А.С. Лапуцінай, якая раіла вучыць некаторым спосабам гульнявых дзеянняў па ўзоры на прыкладзе гульняў «Квактуха і кураняты», «Мядзведзіца і медзведзяняты», «Зайчыха і зайчаняты», а на занятках разыгрываць невялікія сцэнікі з дзіцячага побыту, арганізоўваць гульні па літаратурных творах: «Цацкі» А. Барто, «Коцік і козлік» В. Жукоўскага і г.д. Прыводзім прыклад такіх заняткаў:

Гульня-драматызацыя па казцы «Калабок» .

Задачы:

- павышаць ў дзяцей упэўненасць у сабе;
- развіваць каардынацыю рухаў;
- удасканалваць уменне дзяцей выкарыстоўваць разнастайныя выразныя сродкі: інтанацыю, тэмп, тэмбр прамовы, пластыку, руху, уменне перадаваць вобраз героя, прыдумваць, фантазіраваць сюжэт;

- фармаваць стаўленне да гульні;

- выхоўваць у дзяцей цікавасць да рускай народнай творчасці.

Матэрыял: піктаграмы настрою, касцюмы герояў, дэкарацыі.

Падрыхтоўка: чытанне рускай народнай казкі «Калабок», інсцэніроўка казкі, гульня «Добрая жывёла», адгадваньня загадак, гутарка пра настроі «Злуюся, баюся, радуся».

ХОД:

Гучыць музыка, дзеці уваходзяць у залу.

- Сёння мы з вамі трапілі на казачную палянку.

- Чуеце спевы птушак? А чаму яны спяваюць? (Таму што радасна)

- Давайце таксама ўсміхнёмся, адзін аднаму, і вочкі засвецяцца, як сонейка (дзеці ўсміхаюцца).

- На казачнай паляне жыве шмат казачных герояў. Цяпер кожны з вас ператворыцца ў яго.

- Але для пачатку паслухайце загадку.

Перад ваўком не дрыжаў,

Ад мядзведзя ўцэкаў,

А Лісіцы на зубок

Усё ж трапіў ... (калабок)

- Дзеткі, а вы памятаеце любімую песеньку калабка? (Адказы дзяцей, індывідуальнае і харавое спевы)

- Хто першым сустрэўся калабку на лясной сцежцы? (Адказы)

- Які быў заяц па характары? (Адказы дзяцей)

- А што сказаў заяц калабку, пры сустрэчы? (Адказы)

- Каціўся калабок, каціўся і сустрэў ён таго, хто зімой халоднай ходзіць злы галодны. Хто гэта? (Воўк)

- Якім быў воўк, у казцы? (Злым, галодным)

- Як вы думаеце, спалохаўся калабок ваўка? (Адказы). Значыць, калабок быў яшчэ і адважным.

- Якім голасам казаў воўк? (Хрыплым, грубым, дзеці імітуюць голас ваўка)

-А як ходзіць воўк па лесе? Вочкамі зіхаціць, азіраецца па баках.

-Каціўся піражок, а на сустрэчу яму касалапы і вялікі, спіць у бярлозе ён зімой, любіць гузы, любіць мёд. Ну хто ж назаве? (Мядзведзь)

-Які быў у казцы мядзведзь? (Тоўсты, непаваротлівы, вялікі, касалапы)

-А якім голасам казаў мядзведзь? (Грубым, злосным)

- Што сказаў мядзведзь, пры сустрэчы? Як павёў сябе калабок? (Не пабаяўся і праспяваў песеньку)

-Коціцца калабок, а на сустрэчу яму
«Хвост пухнаты, мех залацісты. У лесе жыве і курэй крадзе »(ліса)

-Якая ж была ліса ў казцы? (Хітрая)

-Якім голасам казала ліса? (Адказы)

- Давайце ўспомнім, чым скончылася казка? (Адказы дзяцей) Вам спадабаўся канец гэтай казкі? (Адказы)

-Можна прыдумаць новы канец у нашай казцы, пра калабка. Калі калабок быў такім спрытным і смелым, то хай ён і ад лісы ўцячэ. Калабок стане паслухмяным, і ён успомніць пра дзядулю з бабуляй і захоча вярнуцца дадому. Ён ад лісы ўцячэ з новай песенькай.

Я калабок, калабок,
Па засеках мецяны,
На смятане мешаны,
На акенцы студены,
Я ад дзядулі сышоў,
Я ад бабулі сышоў,
Я ад зайца сышоў,
Я ад ваўка сышоў,
Я ад мядзведзя сышоў
І ад цябе ліса ўцяку!

-А хацелі б вы, ператворыцца ў герояў гэтай казкі? А ў мяне для вас ёсць сюрпрыз, паглядзіце які прыгожы куфэрак стаіць на казначай палянцы. Але толькі каб ён адкрыўся, трэба сказаць, чароўныя словы: чок-чок адкрываем куфэрак. (Дзеці паўтараюць словы, куфэрак адкрываецца, дзеці, пасля размеркавання роляў дзеці ўбіраюцца ў касцюмы герояў, якія ляжалі ў куфэрку, пакінутыя дзеці становяцца гледачамі).

Дайк ў вочкі пагляджу,
Казку дзецям раскажу.
Вочкі весяла вашы глядзяць,
Слухайце казку пра, калабка.
Драматызацыі казкі, па жаданні дзяцей можна паўтарыць казку 2-3 разы.
Па заканчэнні казкі гутарка

-Спадабалася вам казка?
-Хто з герояў спадабаўся больш за ўсё?
-Чаму калабок ўцёк ад лісы?
-Малайцы! Заахвочванне дзяцей падарункамі за добра згуляныя ролі.
-Цяпер мы развітаемся з казначай палянай і абавязкова сюды яшчэ вернемся.

Казка-драматызацыя «Рэпка».

Задачы: выклікаць станоўчыя эмоцыі ў дзяцей. Вучыць дзяцей разумець і суадносіць словы са знаёмымі прадметамі ўжытку, цацкамі; выконваць рухі, дзеянні ў адпаведнасці з тэкстам, сачыць за развіццём сюжэту; вучыць ўслухоўвацца ў гаворку дарослага, рэагаваць на зварот на імя; заахвочваць да паўтору пачутага; самастойную гаворку. Выхоўваць цікавасць да сумесных гульняў-драматызацый.

Абсталяванне: капялюшыкі, касцюмы герояў казкі. Палівачка, лапатка, абруч (градка), зайка.

Ход заняткаў:

Арганізуючы момант.Практыкаванні: “Давайце пазнаёмімся!”. Дзеці становяцца ў круг, перадаюць мяч таварышу і называюць сваё імя. Садзяцца на стульчыкі.

Сюрпрызны момант: «Зайка ў госці да нас прыйшоў». Стук у дзверы. З’яўляецца цацка – зайка

Педагог:

- Ой, зайка! давайце дзеткі пазнаёмімся з зайкам

-Плакаў зайка у калідоры, у яго вялікае гора, у лес дарогу не знайшоў.

- Паглядзіце, які зайка маленькі. Давайце пашкадуем, сагрэем яго сваім цяплом, а потым дапаможам яму знайсці дарогу.

-Дапаможам зайку? (Стымуляваць дзяцей да маўленчых выказванняў). Дзеці гладзяць зайку - шкадуюць яго.

-А цяпер пагуляем з ім!

-Дзеці давайце возьмемся ўсе за рукі і станем ў круг (дзеці становяцца ў круг і выконваюць рухі).

Зайка шэранькі сядзіць і вушамі варушыць,

Вось так, вось так ён вушамі варушыць.

Зайку холадна сядзець, трэба лапачкі пагрэць,

Вось так, вось так трэба лапачкі пагрэць,

Зайку холадна стаяць, трэба зайку паскакаць,

Вось так, вось так трэба зайку паскакаць.

Педагог:

- Вось наш зайка сагрэўся, але так не хочацца адпускаяць яго назад у лес.

- А давайце, мы пакажам яму казку «рэпка»? (Харавы адказ). Зайку садзім на крэселка глядзець казку.

-Якую казку мы пакажам зайку? (Пытаем кожнага асобна - індывідуальнае прагаворванне). На стале ляжаць шапачкі герояў казкі, дзеці падыходзяць і кожны выбірае сабе шапачку і бярэ на сябе ролю. У сярэдзіне пакоя ляжыць абруч (градка).

Педагог:

-Пасадзіў дзед рэпку ... Дзед капае зямлю, садзіць семечка, палівае з палівачкі.

Педагог:

-Рэпку, рэпанька нарадзіся крэпанька

Ні малая, ні доўгая

Да мышынага хваста! (Педагог і дзед ходзіць вакол градкі - падахвочваць дзіцяці да паўтору слоў).

Дзіця - «рэпка» садзіцца ў абруч.

Педагог:

-Рэпка расла, расла ... і вырасла вялікая - вялікая. Рэпка прыўздымаецца і цягне рукі ўверх (імітуючы дзеянне - рост)

Педагог:

-Рэпку вырасла на градцы.Значыць усё ў парадку. Затрымалася ў градцы рэпка, моцна - моцна.

Педагог:

-Пайшоў дзед рэпку цягнуць.

- Цягне, пацягне, выцягнуць не можа.

-Паклікаў дзед бабку .. (Дзіця словам і жэстам, кліча іншага)

Дзед:

-Эй, бабка! Ідзі рэпку цягнуць.

Бабка:

-Зараз, зараз бягу. Зараз, зараз дапамагу. (Бабка становіцца за дзедкам і дапамагае яму цягнуць).

Педагог:

-Бабка за дзедку, дзедка за рэпку, рэпка за градку, цягнуць, пацягнуць, выцягнуць не могуць.

Паклікала бабка ўнучку ... Гульня працягваецца, але толькі трэба дзецям нагадаць, што рэпку можна выцягнуць толькі тады, калі прыбяжыць маленькая памочніца - мышка.

Педагог:

-Выцягнулі рэпку! Малайцы! А цяпер давайце пагуляем з зайчыкам. Звярнуць увагу дзяцей на зайку.

Педагог:

-Наш зайчык адпачыў. Паглядзіце, ён заснуў. Зайка, шэры, прачынайся. У лес дрымучы адпраўляйся. (Дзеці гладзяць зайку, будзяць яго - зайка прачынаецца).

Педагог:

-Зайчык ўсім вам кажа дзякуй.

- Давайце развітаемся з зайкам, скажам зайку: Да сустрэчы! Да пабачэння, шэры зайка. Будзе час, забягай, Шэры, нас не забывай! Дзеці развітваюцца, махаюць рукой, зайка выходзіць.

Педагог:

-Давайце ўспомнім, хто быў у нас у гасцях?

-Якую казку мы паказалі зайку? (Прагаворванне з педагогам, заахвочваючы самастойную гаворка ў дзяцей)

- Кім быў Ваня? Слава? (Адказы дзяцей)

- Дзіма быў котачкай, а як котачка мяўкае? (Развіваць правільнае гукападражанне жывёлам)

-Скажыце, а чаму зайка плакаў?

-Ён плакаў, таму што ён заблудзіўся, і яму было вельмі страшна аднаму.
Мы пашкадавалі зайку, аддалі яму нашу любоў і ён перастаў плакаць.

-Давайце ўстанем ў круг, возьмемся за рукі і скажам:

Мы стаім рука ў руцэ, разам мы - вялікая стужка. (Трымаюцца за рукі).
Можам маленькімі быць (прысядаюць).

Можам мы вялікімі стаць (прыўздымаюцца)

Але ніхто адзін не будзе!

-Малайцы, Дзякуй!

Заняткі заканчваюцца.

Гульні-інсцэніроўкі і гульні-драматызацыі аб'ядноўваюць дзяцей, добра знаёмым тэкстам і ўяўляюць сабой сюжэт, паслядоўнасць гульнявых дзеянняў. У гэтых гульнях дзіця выконвае ролю казачнага персанажа, прымае яго пазіцыю, і тым самым пераадоўвае уласцівы ўзросту эгацэнтрызм. Адзін і той жа тэкст можа быць інсцэніраваны рознымі спосабамі: пры дапамозе цацак, лялек, малюнкаў, праз выразныя рухі і гаворку. Гульні-інсцэніроўкі даступныя ўжо малодшым дашкольнікам, яны рыхтуюць аснову для драматызацыі, у якіх дзеці каардынуюць гульнявыя дзеянні з партнёрам і практыкуюцца ў дыялогах, запазычаных з літаратурных твораў. Гульня-інсцэніроўка – гэта самы распаўсюджаны выгляд дзіцячай творчасці. Яна блізкая і зразумелая дзіцяці. Уваходзячы ў вобраз, дзіця выконвае любыя ролі, імкнучыся пераймаць таго, каго ўбачыў, і што яго зацікавіла. Гэтая гульня развівае ў малых здольнасць шчыра верыць у любую ўяўную сітуацыю. Гульні-інсцэніроўкі дапамагаюць развіць інтарэсы і здольнасці дзіцяці, спрыяюць агульнаму развіццю, праявы дапытлівасці, засваенню новай інфармацыі і новых спосабаў дзеяння, развіццю мыслення, настойлівасці, мэтанакіраванасці, праявы агульнага інтэлекту, эмоцый пры прійграванні роляў. Акрамя таго, гульні-інсцэніроўкі патрабуюць ад дзіцяці рашучасці, працавітасці, што спрыяе фарміраванню валявых рыс характару. У дзіцяці фарміруецца ўменне камбінаваць вобразы, інтуіцыя, кемлівасць, здольнасць да імправізацыі. Гульні-інсцэніроўкі ўдасканальваюць ўсе бакі гутаркі, развіваюць яе вобразнасць і выразнасць. У дзіцяці фарміруецца ўменне задаваць пытанне, адказваць на яго, падаць рэпліку. Гэтыя ўменні асабліва важныя ў малодшым узросце для развіцця дыялагічнага маўлення. Менавіта таму правядзенне такіх гульняў ў нашым даследаванні было вызначальным. Гульні праводзіліся як у другую палову дня, так і ў працэсе мастацка-маўленчых заняткаў.

Прыводзім прыклад такіх гульняў:

Гульня-інсцэніроўка «Кісанька-мурысанька»

Матэрыялы і абсталяванне: капялюшык, фартух, спаднічка, паднос, пернікі. Дзіця ў шапачка або масцы котачкі соладка мурлыкае.

Дарослы (затым дзіця) пытаецца:

-Кісанька-мурысанька, дзе была?

Дзіця:

-На млыне (рукі адводзіць у бок)

Дарослы (затым дзіця):

- Кісанька-мурысанька, што там рабіла?

Дзіця:

- Муку малола (робіць рух рукамі ўверх, уніз)

Дарослы:

- Кісанька-мурысанька, што з мукі пекла?

Котачка:

-Пернікі! (паказвае на падносе пернікі)

Дарослы:

- Кісанька-мурысанька, з кім пернікі ела?

Котачка (ганарліва):

- Адна ...

Дарослы (пагражае):

- Не еж адна, не еж адна! (Кошка азіраючыся ўцякае).

Гульня-інсцэніроўка «Трус»

Матэрыялы: шапачкі зайкі, вожыка, цацка жабы.

На сцэне 3 дзіцяці: вядучы, еж і заяц, варта удалечыні жаба.

Дзіця вядучы:

- Зайку пытаецца еж:

Дзіця Вожык:

- Што ты Зайка плачыш?

Дзіця Заяц:

- Вельмі я перапалохаўся, з Дзікім зверам сустрэўся (усхліпвае, трасецца) паказвае на жабу. Яна зялёная, лупатая, ні бачыла такіх ні колі.

Рэжысёрская гульня выхаванцаў – гэта індывідуальная гульня, у працэсе якой дзіця стварае гульнявыя сітуацыі з цацкамі, прадметамі - намеснікамі. У гэтай гульні дзіця можа быць сам у ролі, а можа толькі рэгуляваць ўзаемаадносіны паміж цацкамі, як рэжысёр. У аснове сцэнарыя гульні ляжыць асабісты вопыт дзіцяці. Напрыклад: лячэнне ў кабінцеце ў доктара, святкаванне дня нараджэння. У сюжэце могуць быць веды, узятыя з мультыкаў, кніг, аповяданняў іншых людзей. Напрыклад: гульня ў «школу» пад уплывам размоў брата і г.д. Сюжэты ўяўляюць сабой ланцужкі дзеянняў. Напрыклад: адна лялька спявае ў мікрафон, другая - акампануе, пасля заканчэння - абедзве кланяюцца, затым выходзіць новая спявачка. У рэжысёрскай гульні гаворка - галоўны кампанент. Яна можа быць дыктарскі - тэкст за кадрам. Напрыклад: «Дзень нараджэння лялькі Машы» Мама сказала дзякуй за падарункі, госці сталі садзіцца за стол і г.д. А таксама гаворка можа быць ацэначнай. Напрыклад: госці добрыя, яны прынеслі мне шмат падарункаў. У гульні дзіця кажа за кожнага персанажа. Рэжысёрскія гульні з дзецьмі прыводзіліся намі ў другую палову дня.

Прывядзем прыклад *рэжысёрскай гульні на казцы «Церамок»*.

Задачы: адукацыйныя: вучыць дзяцей разыгрываць казку ў яе цэласнай эстэтычнай форме, не скажаючы кампазіцыю; вучыць праігрываць дзеянні персанажаў казкі; вучыць дзяцей быць акцёрамі падчас гульні; ўдасканалваць гукавую культуру мовы; вучыць дзяцей ствараць на аснове гульнявой матывацыі з набору будаўнічых элементаў цэласныя пабудовы.

Развіваць зразумелую гутарку, сэнсарныя здольнасці (колер, форму); развіваць у дзяцей пазнавальныя здольнасці ў працэсе гульні.

Выхаваўчыя: вучыць дзяцей любіць казкі і суперажываць іх героям; вучыць дзяцей, не баючыся, уваходзіць у кантакт з дарослымі.

Папярэдняя работа: Знаёмства з дыдактычным гульнямі: «Хто як крычыць», «Хто ў хатцы жыве». Чытанне простых казак: «Калабок», «Тры мядзведзя», «Церамок», «Ліса, заяц і певень». Завучванне пацешак. Загадванне загадак пра жывёл.

Дыдактычны матэрыял: шырма, цацкі, гульнявое поле.

Тэхнічныя сродкі навучання: аўдыёзапіс з народнымі мелодыямі.

План працы:

I. Уступная частка. Дыдактычная гульня “Назаві і скажы, хто як крычыць”

II. Асноўная частка. Рэжысёрская гульня.

III. Заключная частка. Будаўніцтва церамка.

Ход заняткаў:

I. Уступная частка дыдактычна гульня “Назаві жывёл і скажы, хто як крычыць”. З-за шырмы з’яўляецца цацка - мышка.

Педагог:

-Дзеці, каго вы бачыце?

Дзеці:

-Мышку.

Педагог:

-А як мышка пішчыць?

Дзеці:

-Пі-пі-пі.

Педагог:

-А вось і зайчык. Якога ён колеру?

Дзеці:

-Белага.

Педагог:

- Прыскала жаба і заквакала. Як яна заквакала?

Дзеці:

- Ква-ква-ква.

Педагог:

-Малайцы. Але вось з’явілася хітрая рыжая лісіца. Якая ліса з’явілася?

Дзеці:

-Хітрая і рыжая.

Далей з-за шырмы раздаюцца гукі «у-у-у».

Педагог:

-А хто ж яшчэ там так гучна вые?

Прапанаваныя адказы дзяцей:

- Напэўна, воўк.

Педагог:

-А давайце разам паглядзім, хто сёння яшчэ прыйшоў да нас у госці.

Дзеці глядзяць за шырму і знаходзяць ваўка і мядзведзя.

Педагог:

-Так як выў воўк?

Дзеці:

-У-у-у.

Педагог:

-А мядзведзь як рыкае?

Дзеці:

- Р-р-р.

Педагог:

-Вось як шмат звяроў прыйшло да нас у госці. Давайце з імі пагуляем. Я ўзяла мышку, значыць, я буду «мышкай». А ты кім будзеш? Дзеці вызначаюць сабе ролю згодна з ўзятай цацкі.

II. Рэжысёрская гульня.

Педагог:

-І вось усе звяры пайшлі ў поле. Ubачылі домік. А як жа называецца гэты домік?

Дзеці:

-Церамок.

Педагог:

-Будзем гуляць у казку «Церамок».

І пачынае развіваць сюжэт, адначасова выконваючы ролю мышкі.

Педагог:

-Стаяў ў поле керамок. Бяжыць міма мышка-нарушка (паказвае). Ubачыла керамок, спынілася і пытаецца:

-Церам-керамок, хто ў кераме жыве? Ніхто не адгукаецца. Зайшла мышка ў керам і стала ў ім жыць. Далей усё ролі выконваюць дзеці, а педагог выступае ў ролі аўтара і кіраўніка гульні.

Педагог:

- Прыскакала да керама жаба-крактуха і пытаецца. У гэты час дзіця паказвае, як скакала жаба па полі.

Дзіця – «жаба»:

-Церам-керамок, хто ў кераме жыве?

Педагог:

-Я - мышка-норушка. А ты хто?

Дзіця - «жаба»:

- Я жаба-крактуха.

Педагог:

-Ідзі да мяне жыць. Жаба скокнула ў керамок і сталі яны жыць удваіх. Бяжыць міма зайчык-побягайчык. Дзіця паказвае, як бяжыць па полі зайчык.

Дзіця - «зайчык»:

-Церам-керамок, хто ў кераме жыве?

Педагог:

-Я - мышка-нарушка.

Дзіця - «жаба»:

- Я жаба-крактуха.

Разам:

-А ты хто?

Дзіця - «зайчык»:

- А я зайчык-пабягайчык.

Разам:

-Ідзі да нас жыць.

Педагог:

-Заяц скок у керамок. І сталі яны жыць ўтрох.

Ідзе лісічка-сястрычка. Пастукала ў акенца і пытаецца.

Дзіця - «лісічка»:

- Церам-церамок, хто ў цераме жыве?

Педагог:

- Я - мышка-нарушка.

Дзіця - «жаба»:

-Я жаба-крактуха.

Дзіця - «зайчык»:

-Я зайчык-пабягайчык.

Разам:

- А ты хто?

Дзіця - «лісічка»:

-А я лісічка-сястрычка.

Разам:

- Ідзі да нас жыць.

Педагог:

- Ліска забралася у керамок, і сталі звяры ўчатырох жыць. Далей казка працягваецца, аналагічна разыгрываецца сюжэт з з'яўленнем ваўка.

Педагог:

-Вось яны ўсё ў цераме жывуць, песні спяваюць. Але раптам ідзе міма мядзведзь касалапы, убачыў керамок, пачуў песні, спыніўся і зароў.

Дзіця - мядзведзь:

-Церам-церамок, хто ў цераме жыве?

Педагог:

-Я - мышка-нарушка.

Дзіця - «жаба»:

- Я жаба-крактуха.

Дзіця - «зайчык»:

-Я зайчык-пабягайчык.

Дзіця - «лісічка»:

- Я лісічка-сястрычка.

Дзіця - «воўк:

-Я воўк - зубамі пстрык.

Разам:

-А ты хто?

Дзіця - мядзведзь:

-А я мядзведзь касалапы.

Разам:

- Ідзі да нас жыць.

Педагог:

-Мядзведзь і палез у керамок. Лез, лез у керамок, ніяк не можа ўлезці і кажа.

Дзіця – мядзведзь:

-Я лепш на даху ў вас жыць буду.

Звяры:

- А ты нас не раздушыш?

Дзіця - мядзведзь:

- Не, не раздушу.

Разам:

-Ну, дык лезь.

Педагог:

-Улез мядзведзь на дах. І толькі сеў - трах - і раздушыў керамок. Затрашчаў керамок і ўпаў на бок. А звяры выбеглі ўсе цэлыя і не парушымыя.

III. Заключная частка.

Педагог:

-Што ж рабіць? Дзе мы будзем жыць?

Дзеці:

-Мы пабудуем новы керамок.

Педагог:

-А з чаго можна пабудаваць яго?

Дзеці мяркуюць:

- З дошак, бявення і г.д.

Педагог:

-Давайце пабудуем з цаглінак. Нясі, жаба, цаглінка. Усе звяры нясуць цаглінкі.

Педагог:

-І пабудавалі новы керамок. Сталі жыць-пажываць, песні распяваць.

Дыялагічныя зносіны не абмяжоўваецца пытаннямі і адказамі. Яны ўключаюць ў сябе спалучэнні разнастайных рэплік. Пры навучанні рэпліцыраванню мы імкнуліся наблізіць вучэбна-маўленчую сітуацыю да рэальнага маўлення, надаць дыялогам натуральны характар. Для таго каб дыялогі былі цікавыя дзецям, выкарыстоўвалі наглядны матэрыял: гульнявыя сітуацыі, казачных герояў, імітацыі маўлення і дзеянняў і іншыя прыёмы. У выніку дзеці навучыліся самастойна весці дыялог. Складанне і абмеркаванне рэплік таксама ўскладнялася: калектыўная гутарка замянялася парным дыялогам.

Прывядзем прыклад такіх заняткаў, на якіх удасканалывалася маўленне дзетак.

Заняткі “Куфэрак казак”.

Задачы: удасканалваць дыялагічную гаворку дзяцей (уменне ўступаць у дыялог; выказваць меркаванне так, каб яно было зразумела акружаючым;

граматычна правільна адлюстроўваць свае веды). Вучыць дзяцей разглядаць сюжэтную карціну, адказваць на пытанні педагога, рабіць самыя простыя высновы, адгадваць здагадкі. Практыкаваць ў вымаўленні слоў па аналогіі.

Дэманстрацыйны матэрыял: размаляванай куфэрак (або кораб), фігуркі казкі “Калабок”, ілюстрацыя да казкі «Рэпка» (цягнуць рэпку дзед, бабка, ўнучка), аўдыёзапіс казкі «Гусі-лебедзі», мальберт, відэазапіс казкі «Ліса і заяц», магнітафон.

Папярэдняя праца: Чытанне казак «Рэпка», Зайчына хатка», «Тры мядзведзя» «Гусі-лебедзі. Сузіранне ілюстрацый па прачытаным творам. Праслухоўванне аўдыёзапісаў казак. Гульні малой рухомасці «Зайка шэранькі сядзіць», «Гусі-лебедзі». Настольная гульня “Збяры казку па парадку”. Дыдактычная гульня «Дружная сямейка».

Слоўнікавы работа: Славесныя гульні на дыферэнцыяцыю гукаў а, о, і, у, э, «Песенькі прадметаў», “Хто як спявае”. Слоўная гульня «Жывёліны і іх дзіцяняты», «Што было далей у казцы», «Героі казак. Хто з якой?». Драматызацыі казак з дапамогай розных відаў тэатра (настольны, бі-ба-бо, пальчыкавыя і да т.п.).

Ход заняткаў:

Агульная арганізацыйная гульня «Зайка шэры мыецца», гульнявая сітуацыя «Мішка прынёс куфэрак казак».

Педагог:

-Мішка нам прынёс куфэрак казак. Давайце паглядзім, што ў ім ... (Педагог адкрывае куфар так, каб дзеці не змаглі ўбачыць усё змесціва. Дастае фігуркі Дзеда і Бабкі з казкі “Калабок”).

Педагог:

-Паглядзіце, хто гэта да нас у госці прыйшоў?

Дзеці:

-Дзед і бабка. Прышлі дзед і бабка.

Педагог:

-А з якой казкі?

Мішка:

- Церамок.

Педагог:

-Дзеці, як вы думаеце, праў наш Мішка?

Дзеці:

-Не. У «Церамку» няма бабкі з дзедам.

Педагог:

-Дзеці як вы думаеце, у якой казцы ёсць дзед і баба?

Дзеці:

- “Калабок”, “Курачка Раба”, “Рэпка”.

Педагог:

-Ідзі, Таня, раскажы Мішцы у якіх казках ёсць дзед і бабка.

Таня:

-Мішка, дзед і баба ёсць у казцы «Рэпка» (іншыя варыянты). (Пытаем некалькі дзяцей, калі не ўсё казкі пералічаныя адным дзіцем).

Педагог:

(Ставіць на мальберт ілюстрацыю да казкі «Рэпка».) Паглядзіце, да якой казкі гэтая ілюстрацыя. (Адказы дзяцей). Правільна, да казкі «Рэпка».

Мішка:

-Я ведаю, там яны ўсе разам калабкі пяклі.

Педагог:

-Дзеці, што там за героі? Чым яны занятыя? Дзеці тлумачаць, затым выхавальнік прапануе аднаму з дзяцей растлумачыць Мішцы хто намаляваны і чым яны занятыя.

Дзіця:

-Мішка, тут дзед, бабка, ўнучка. Яны цягнуць рэпку.

Мішка:

-Я зразумеў, яны рэпку выцягнулі.

Дзеці:

-Не. Яны не выцягнулі.

Педагог:

- А што ж было далей? (Дыялог дзяцей і выніковае тлумачэнне аднаго дзіцяці).

Мішка:

-Ну, вось цяпер я зразумеў, што гэта казка «Рэпка». Яшчэ я вам паслухаць казку прынёс. Зможаце адгадаць? (Слуханне ўрыўка з казкі «Гусі-лебедзі»). Дзеці адгавалі, выхавальнік іх хваліць. Выхавальнік запрашае ўсіх дзяцей выйсці на кавёр і пагуляць у гульню «Гусі-лебедзі».

Рухомая гульня «Гусі-лебедзі». Выхавальнік прамаўляе словы: «Гусі-лебедзі паляталі, паляталі, пакрычаць, пакрычаць ...» - дзеці лётаюць на каўры, ні з чым вярнуліся да Бабы Ягі» - садзяцца на стульчыкі.

Педагог:

-Дзе ж знайшла свайго браціка дзяўчынка?

Дзеці:

-У Бабы Ягі.

Педагог:

-А дзе стаяла хатка Бабы Ягі?

Дзеці:

-У лесе.

Педагог:

-Калі ў лесе заблудзішся, трэба крычаць «Ау». Давайце пагукаем разам. Добра чуваць, таму што дапамагае рэха.

-Давайце пагуляем у рэха. Я - згубілася ў лесе, а вы будзеце маё рэха. Я буду крычаць, а вы паўтараць, як я, толькі цішэй. Педагог вымаўляе па чарзе гукі а, о, і, у, э, а дзеці паўтараюць.

Педагог:

(Дастае з куфра Унучку).- А вось і дзяўчынка да нас у госці прыйшла. З якой яна казкі?

Мішка:

-Я ведаю, з казкі «Зайкава хатка».

Дзеці:

-Не. Там няма дзяўчынкі. «Рэпка», «Гусі-лебедзі».

Педагог:

-Давайце спытаем у дзяўчынкі «Як цябе клічуць?»

Дзяўчынка-лялька:

- Мяне клічуць Машанька.

Педагог:

- Дык з якой казкі Машанька?

Дзеці:

-«Маша і мядзведзь».

Педагог:

-Машанька доўга жыла ў Мядзведзя ў лесе і там, напэўна бачыла шмат звяроў. Давайце пагуляем з вамі і Машанькай. Яна вам будзе называць лясных звяроў, а вы - іх дзіцянятаў. Ліса - ... Мядзведзь - ... Ваўчыха - ... Вавёрка - ... Вожык - ...

Машанька:

-Дзякуй вам, мне вельмі спадабалася з Вамі гуляць.

Мішка:

-І мне дапамаглі ў казках разабрацца. Дзякуй вам.

Педагог:

- А яшчэ ў казачным куфэрку нам падрыхтаваны падарунак - казка. Называецца казка «Ліса і заяц». Паслухаем яе і даведаемся, ці ёсць у гэтай казцы Дзядуля, Бабуля або Машынька.

На працягу дня з дзецьмі праводзіліся калектыўныя і індывідуальныя гутаркі па арганізацыі розных відаў сумеснай дзейнасці.

Напрыклад, сумеснае складанне апавядання на тэму, прапанаваную дзіцем з адначасовым элементарным маляваннем сюжэту: дзеянняў, персанажаў, прадметаў. У такой сітуацыі дзіця адчувае сябе раўнапраўным партнёрам: ён можа ў любы момант ўключыцца як у гаварэнне, так і ў маляванне. Вельмі важна стымуляваць дзяцей да каментарыяў (суправаджальнай размовай) сваіх дзеянняў у прадметнай дзейнасці і паступова практыкаваць ва ўменні планаваць сваю дзейнасць (прагаворваць свае дзеянні).

Часта праводзіліся індывідуальныя гутаркі з дзецьмі на тэмы цацкі і гульняў

Напрыклад, *гутарка «Мая любімая цацка».*

Мэта: вывучыць асаблівасці дыялагічных зносін у спецыяльна арганізаваных гутарках.

Апісанне методыкі: усталяваць кантакт з дзіцем, даверлівыя адносіны і на гэтым фоне стварыць сітуацыю размовы. Для вызначэння асаблівасцяў дыялагічных зносін дзецям задаваліся пытанні.

Пытанні для размовы з дзецьмі:

- Якія цацкі ў цябе ёсць дома?

- Якая самая любімая?

- Раскажы, якая яна?

- Якія цацкі падабаюцца ў дзіцячым садзе?

Таксама дзецям прапаноўваліся моўныя сітуацыі, мэтамі якіх з'яўлялася: развіццё у малых уменняў самому ўступаць у дыялог, выкарыстоўваючы формы моўнага этыкету (прывітанне, просьба).

Апісанне metodyкі:

1. Ты прыйшоў у дзіцячы сад, сустрэў педагога. Як ты яе будзеш вітаць?
2. Ты хочаш узяць сваю любімую цацку, яна высокая на шафе. Як бы ты звярнуўся па дапамогу?

Пасля дзецям давалася заданне, мэтай якога было выяўленне уменняў задаваць пытанні падчас размовы.

Апісанне metodyкі: дзіцяці паказвалася сюжэтная карцінка, і задаваліся пытанні па яе зместу:

- Паглядзі, які ў мяне ёсць малюнак. Хочаш, я распавяду табе, што тут намалювана? Толькі ты задавай мне пытанні, пытай мяне .

У час правядзення гульняў увага звярталася не толькі на засваенне іх пазнавальнага зместу, але і на формы ўзаемадзеяння дзяцей аднаго з другім.

У эксперыментальнай групе намі таксама былі арганізаваны сюжэтна-ролевыя гульні ў кожнай з якіх быў пабудаваны дыялог.

Сюжэтна-ролевыя гульні спрыяюць фарміраванню і замацаванню дыялагічных уменняў. На думку Н.Я.Міхайленка і Н.А.Каратковай, чым багацей і разнастайней дыялог у гульні, тым вышэй узровень гульнявой творчасці дзяцей. Разам з тым развіццё ў дзяцей уменняў карыстацца рознымі дыялагічнымі рэплікамі, выконваць правілы паводзін у дыялогу садзейнічае развіццю самой гульні. Для актывізацыі дзіцячых дыялогаў у гульні неабходна адпаведная атрыбутыка (цацачныя тэлефоны, радыё, тэлевізар, каса і іншыя).

Прыводзім прыклад такіх гульняў:

Сюжэтна-ролевая гульня “Цырульня”.

Задачы: Развіваць цікавасць і павагу да прафесіі цырульніка. Знаёмства з правіламі паводзін у цырульні. Развіваць у дзяцей уменне самастойна развіваць сюжэт гульні; ўгадняць тэму; размяркоўваць ролі. Спрыяць усталяванню ў гульні ролевага ўзаемадзеяння і засваенню ролевых узаемаадносін. Фарміраваць правільныя ўзаемаадносіны дзяцей у калектыве.

Ролі	Ролевыя дзеянні
Цырульнік	Атрымлівае заказ кліента; Робіць прычоску.
Касір	Прымае плату за паслугу; Здае рэшту, запісвае ў часопіс пра паслугу.
Прыбіральшчыца	Прыбірае асноўны зала, змяняе ручнікі, мые інструменты.
Кліент	. Робіць заказ, разлічваецца за яго, правярае яго.
Дырэктар	Набірае цырульнікаў, манікюрш, касіра, прыбіральшчыцу; Арганізуе работу, заказвае тавар, абсталяванне. Гаворыць з кліентамі.

Пабудова ролевага дыялогу.

	Дырэктар цырульні	Кліент	Касір
Цырульнік	Арганізуе работу. Кантралюе.	Робіць заказ. Правярае заказ. Размаўляе .	
Касір	Арганізуе работу. Кантралюе.	расплачвацца за паслугу. Атрымлівае здачу. Размаўляе .	
Прыбіральшчыца	Арганізуе работу. Кантралюе.		
Кліент	гутарыць з кліентам; (ці падабаецца абслугоўванне)	Усталёўваюць чаргу. Прытрымліваюцца правілы паводзін у грамадскіх месцах.Размаўляе.	Прымае плату за паслугу. Дае здачу. Запісвае ў часопіс.
Шафёр	Дае ўказанне аб дастаўцы пэўнага тавару. Падпісвае шляхавы ліст. Кантралюе.		Расплачвацца за прывезены тавар

Сюжэтна-ролевая гульня «Крама».

Задачы: дапамагаць дзецям наладжваць узаемадзеянне ў сумеснай гульні, разгарнуць сюжэт. Развіваць цікавасць і павагу да прафесіі прадаўца.

Ролі	Ролевая дзеянні
Загадчык крамай	Арганізуе работу супрацоўнікаў крамы, робіць заяўкі на атрыманне тавараў, звяртае ўвагу на правільнасць працы прадаўца і касіра, гутарыць з пакупнікамі.
Пакупнікі	пералічваюць касіру, што яны хочуць купіць і колькі, расплачваюцца «грашыма», атрымліваюць чэк ад касіра, па чэку атрымліваюць тавар.
Прадавец	Выдае тавар па чэку, звярае па чэку колькасць тавараў, уважлівы да пакупнікоў.
Касір	Пытае ў пакупніка, што ён хоча купіць і колькі, прабівае чэк (малое на чэку адпаведную колькасць палачак), выдае чэк, здае рэшту.

Шафёры	Дастаўляюць пэўную колькасць разнастайных тавараў, атрымліваюць заяўкі на атрыманне тавараў ад загадчыка крам
Працоўныя	згружаць атрыманы тавар на склад, разносяць па аддзелах

Пабудова ролевага дыялогу.

	Загадчык крамай	Пакупнік	Працоўны
Прадавец	Арганізуе работу. Кантралюе правільнасць і акуратнасць работы.	Прад'яўляе чэк, робіць заказ. Атрымлівае тавары. Правярае колькасць.	Прыносіць тавар са склада
Пакупнікі	Гутарка з пакупнікамі (ці падабаецца ім крама, якія пакупкі хочуць зрабіць і г.д.)	Усталёўваюць чаргу. Маюць зносіны. Прытрымліваюцца правілы паводзін у грамадскім месцы	
Працоўны	Арганізуе работу. Кантралюе.		
Касір	Арганізуе і кантралюе работу; Правярае справаздачнасць	Просіць выдаць чэк. Называе, што хоча купіць і колькі. Плаціць грошы. Атрымлівае чэк.	
Шафёр	Дае ўказанне аб дастаўцы пэўных тавараў. Падпісвае шляхавы ліст. Кантралюе.		Згружае прывезены тавар. Размаўляе.

Такім чынам, фарміраванне маўленчых зносін дзяцей адбывалася ў розных відах гульнівай дзейнасці.

Акрамя таго, навыкі дыялагічнага маўлення адпрацоўваліся намі шляхам уключэння ў выхаваўчы працэс фальклорнага матэрыялу (гульні-драматызацыі па казках), які быў накіраваны на ўзаемаразуменне, ўзаемадзеянне дзяцей паміж сабой і паміж дзецьмі і дарослымі. Выступаючы ў якасці універсальнай педагагічнай сістэмы, фальклор спрыяе актыўнаму пазнанню дашкольнікамі навакольнага свету, сябе; фарміраванню камунікатыўных узаемаадносін. Разам з тым, вусна-паэтычнае мастацтва з'яўляецца першавытокай сацыяльна-культурнай самаідэнтычнасці падрастаючага чалавека. Менавіта таму на фарміруючым этапе нашага

даследавання ў якасці сродку камунікатыўнага развіцця асобы дашкольніка намі былі выбраны творы вусна-паэтычнага мастацтва беларускага народа.

Па-першае, гэта звязана з тым, што вусная форма перадачы фальклорнага твора прадугледжвае зварот дарослага да асобы маленькага дзіцяці як да актыўнага суб'екта ўзаемных зносін, раўнапраўнага ўдзельніка размовы.

Па-другое, фальклорныя творы, якія разлічаны толькі на ўзаемныя зносіны ў адпаведнасці са сваёй мастацкай формай і асаблівасцямі, з вялікім майстэрствам адлюстроўваюць мастацтва народа перадаваць не толькі чысты змест сваіх думак, але і жывую афарбоўку пачуццяў, без якой немагчыма сапраўднае спасціжэнне і ўсведамленне іх асноўнага сэнсу. Адсюль і іх значны ўплыў на культуру маўлення як прамоўцы, так і слухача.

Па-трэцяе, вусная форма бытавання фальклору адпрацавала такія выразныя і па-мастацку прыгожыя формы маўлення, якія спрыяюць не толькі яго асэнсаванаму ўспрымання, але і ўзнікненню пэўнага перажывання сацыяльнага асяроддзя, што адбываецца на развіцці камунікатыўнага ядра асобы выхаванца (А. А. Бадалёў, Л. І. Бажовіч, А. Ул. Запарожац, М. І. Лісіна, С. Л. Рубінштэйн, Д. Б. Эльконін).

Найбольш спрыяльнымі фальклорнымі творамі для разгортвання камунікатыўных зносін з'яўляюцца беларускія народныя казкі. У гэтых формах фальклору маральная ацэнка тых ці іншых якасцей і ўчынкаў персанажаў выступае асабліва ярка. Змест гэтых твораў раскрываецца часцей за ўсё не шляхам разгорнутага эпічнага апісання, а праз кароткія малюнкi, сцэнкаі, эпізоды, у якіх, аднак, даволі выразна малююцца мастацкія вобразы. Прычым перабольшаны і гратэскава-карыкатурны паказ асобных з'яў і рыс персанажаў ніколькі не перашкаджае ўспрымання выхаванцамі праўдзівасці адлюстраванага ў гэтых творах жыцця. Наадварот, гэта дапамагае заастрывіць увагу маленькіх слухачоў пераважна на тых адметных момантах і якасцях, якія з найбольшай сілай вылучаюць і падкрэсліваюць галоўнае ў пэўным выпадку або ў адпаведнай з'яве.

Для вырашэння пастаўленых задач намі адзін раз у месяц наладжваліся пазнавальныя гутаркі па матывах беларускіх народных казак ; два разы ў месяц – гульні-драматызацыі па зместу беларускіх народных казак.

Расказванне твораў беларускага фальклору суправаджалася размовай па іх змесце. Яе мэтай выступала фарміраванне ў дзіцяці матываў паводзін, якімі яно магло б кіравацца ў сваіх учынках, спасціжэнне ім нормаў і правіл чалавечай маралі. Сацыяльна-бытавыя казкі з'яўляліся асновай для абмеркавання пытанняў, якія хвалявалі выхаванцаў. Зместам для гутарак выступалі сапраўдныя жыццёвыя сітуацыі, якія адбываліся з людзьмі ў сацыяльна-бытавых казках, паданнях. Дзеці абмяркоўвалі з дарослымі тое, што адбывалася з персанажамі казкі, спрабавалі вызначыць, як трэба дзейнічаць казачным персанажам. Характар размоў маральна-этычнага плану залежыў ад індывідуальных асаблівасцей і магчымасцей кожнага дзіцяці. Узаемадзеянне дарослага і дзіцяці на аснове дыялогу з прыцягненнем фальклорнага матэрыялу спрыяла не толькі развіццю іх камунікатыўных

навыкаў, але і выхаванню ўнутранай культуры выхаванцаў (Н. А. Аксарына, І. Т. Цяпліцкая і інш.), што спрыяла стабілізацыі камунікатыўнага ядра асобы.

У працэсе размоў адбывалася фарміраванне асобасных зносін дзяцей. Пры гэтым мы ўлічвалі той факт, што маральная арыентацыя, з'яўляецца крытэрыем "асобаснага здароўя" (С. Б. Братусь) і спрыяе найлепшаму развіццю камунікатыўнага ядра асобы. Арганізаванае мастацка-маўленчае асяроддзе дазваляла дзіцяці адчуць адзінства з героямі фальклорных твораў. Гэта ўплывала на станаўленне ў дзіцяці адэкватнай самаацэнкі, спрыяла рэгуляванню яго паводзін, развівала камунікатыўныя навыкі.

Узаемадзеянне педагога і дзяцей ажыццяўлялася пад уплывам аперажаючай ініцыятывы дарослага. Кіруючыся аперажаючай ініцыятывай педагог імкнуўся, каб дзіця само паспрабавала асэнсаваць і ацаніць чалавечыя ўчынкі і адносіны.

Педагагічныя каментарыі пасля расказвання безумоўна мелі месца, але галоўнай мэтай педагога з'яўлялася імкненне да таго, каб размова прабуджала перажыванні дзяцей, спрыяла глыбокаму асэнсаванню імі абмяркоўваемых учынкаў і правілаў грамадзянскіх паводзін.

Рэалізацыя асноўнай мэты размовы спрыяла ўзнікненню ў дзяцей эмацыянальных перажыванняў, адпаведных адносін да канкрэтных фактаў і з'яў. Калі дзіця не адказвала на пытанні, дарослы сам выказаў сваю думку і абгрунтаваў яе. Пры гэтым, мы ўлічвалі заўвагу А. А. Смірновай, на конт таго, што дарослы павінен сам быць актыўным ўдзельнікам размовы, выказаць сваю думку на конт разглядаемых падзей.

З захапленнем старэйшыя дашкольнікі разважалі пра такія людскія якасці, як дабрыня, упартасць, прагнасць. Працягласць такой гутаркі вызначала само дзіця. Калі выхавальнік адчуваў, што дзіцяці не цікава, размова на адпаведную тэму, то размова не працягвалася.

Адпрацоўка набытых камунікатыўных уменняў здзяйснялася ў гульні-драматызацыі. У яе працэсе з найбольшай дакладнасцю праяўляўся патэнцыял успрымання дзецьмі мастацкага твора, які яны раскрывалі з дапамогай пэўных камунікатыўных сродкаў.

Такім чынам педагагічнае забяспячэнне развіцця камунікатыўнага ядра асобы дашкольніка ўяўляла сабой спецыяльнаарганізаваны працэс, які характарызаваўся станаўленнем у дзіцяці станоўчых адносін да сябе, да акружаючых, уменнем структураваць сваю камунікатыўную дзейнасць, зыходзячы з традыцый народнай культуры, у аснове якой ляжыць гуманізацыя каштоўнасна-сэнсавай сферы асобы.

Творы вуснага славеснага мастацтва мэтанакіравана і гарманічна развівалі камунікатыўны і маральна-каштоўнасны патэнцыял дзіцяці. Мастацкае слова фальклору дапамагала дашкольнікам не толькі не згубіць, а нават і далей развіць той, дараваны ім ад самога нараджэння, дар дзяцінства, дзе душа і сэрца накіраваны на іншага чалавека. Акрамя таго, фальклорныя творы выступалі для дашкольнікаў і як узор маральных паводзін, скарбніца розных лёсаў і характараў, сімвал чысціні і міласэрнасці

Пасля фарміруючага эксперыменту намі быў праведзены кантрольны эксперымент. Мэтай кантрольнага эксперыменту з'явілася выяўленне дынамікі ўзроўню развіцця маўлення дзяцей эксперыментальнай і кантрольнай групы. Кантрольны эксперымент быў аналагічны таму, што праводзіўся ў пачатку даследавання (канстатуючы). Неабходна адзначыць, што эксперымент праводзіўся з эксперыментальнай і кантрольнай групамі. Былі выяўлены наступныя вынікі:

№ п/п	Крытэрыі ацэнкі камунікатыўных уменняў дзяцей	Ацэнка ў балах	Узровень моўнай камунікацыі
1	2	3	4
1	Дзіця актыўна ўдзельнічае ў зносінах, умее слухаць і разумець мову, будзе зносіны з улікам сітуацыі, лёгка кантактуе з дзецьмі і педагогам, выразна і паслядоўна выказвае свае думкі, умее карыстацца формамі моўнага этыкета.	3	Высокі
2	Дзіця ўмее слухаць і разумець мову, удзельнічае ў зносінах па ініцыятыве іншых, уменне карыстацца формамі моўнага этыкету няўстойлівае.	2	Сярэдні
3	Дзіця малаактыўнае і маўклівае ў зносінах з дзецьмі і педагогам, няўважлівае, рэдка карыстаецца формамі моўнага этыкету, не ўмее паслядоўна выказваць свае думкі, дакладна перадаваць іх змест.	1	Нізкі

Ацэнкі ўзроўняў камунікатыўных уменняў дзяцей прыведзены ў табліцах №4, №5

Табліца № 4

Узроўні камунікатыўных уменняў дзяцей у канстатуючым эксперыменце (кантрольная група)

Дзіця	Ацэнка ў балах	Узровень моўнай камунікацыі
1. Паліна Б.	3	высокі
2. Мікола Б.	2	сярэдні
3. Захар В.	3	высокі

4. Мікола Г.	3	высокі
5. Паліна Г.	1	нізкі
6. Іван Д.	1	нізкі
7. Карына К.	2	сярэдні
8. Арцём К.	3	высокі
9. Віалетта М.	1	нізкі
10. Яна М.	2	сярэдні
11. Віка М.	2	сярэдні

Табліца №5

Узроўні камунікатыўных уменняў дзяцей у канстатуючым эксперыменце
(эксперыментальная група)

Дзіця	Ацэнка ў балах	Узровень моўнай камунікацыі
1. Сяргей М.	3	высокі
2. Даша Н.	3	высокі
3. Таня Р.	2	сярэдні
4. Насця Р.	3	высокі
5. Мікіта С.	3	высокі
6. Артур С.	2	сярэдні
7. Улад С.	2	сярэдні
8. Ксенія Х.	3	высокі
9. Іван Ш.	3	высокі
10. Арына Ш.	2	сярэдні
11. Рома Я.	2	сярэдні

Па выніках эксперымента мы саставілі агульную табліцу камунікатыўных уменняў дзяцей.

Табліца №6

Узроўні камунікатыўных уменняў дзяцей па выніках канстатуючага эксперымента.

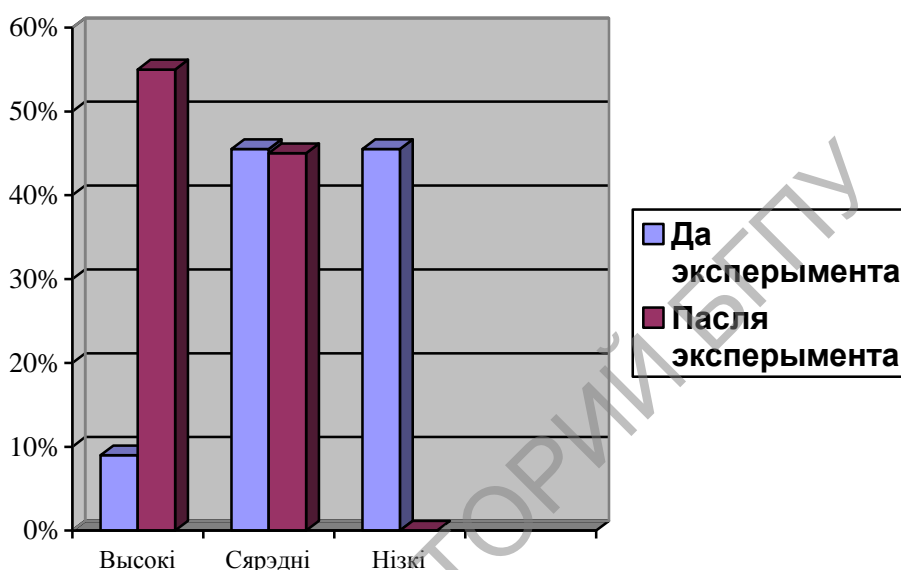
Узровень моўнай камунікацыі	Кантрольная група	Эксперыментальная група	Агульная колькасць
Высокі	4	6	10
Сярэдні	4	5	9
Нізкі	3	0	3

Аналіз вынікаў паказвае, што ў параўнанні з эксперыментальнай у кантрольнай групе дзяцей з высокім узроўнем моўнай камунікацыі менш на

2; з сярэднім ўзроўнем менш на 1; з нізкім ўзроўнем больш на 3. У працэнтным суднясенні вынікі кантрольнага эксперыменту ў эксперыментальнай групе размеркаваліся наступным чынам:

- высокі ўзровень: 55% (6);
- сярэдні ўзровень: 45% (5);
- нізкі ўзровень: 0 % (0).

Параўнаўшы дадзеныя да правядзення фарміруючага эксперыменту і пасля, мы саставілі дыяграму змяненняў камунікатыўных уменняў дзяцей у эксперыментальнай групе:

Рыс. – Параўнальны аналіз палучаных вынікаў.

Вынікі праведзенага даследавання паказваюць, што ўзровень авалодання дыялагічным маўленнем у дзяцей малодшага дашкольнага ўзросту залежыць ад спецыяльна арганізаваных педагагічных умоў, накіраваных на развіваючы культурны патэнцыял моўнага асяроддзя і на спецыяльнае навучанне дыялогу.

Такім чынам, канстатуючы эксперымент паказаў, што ў дзяцей малодшага дашкольнага ўзросту нават без спецыяльнага навучання ёсць навыкі камунікатыўных уменняў. Аднак, пры гэтым у дзяцей асноўнай часткі групы выклікае цяжкасці ўступленне ў дыялог (дрэнна валодаюць моўнымі зваротамі, з цяжкасцямі ідуць на кантакт з дарослымі і аднагодкамі). Дзеці не ўмеюць падтрымліваць і завяршаць дыялог (дрэнна адказваюць на пытанні; адсутнічае ўменне задаваць пытанні ў ходзе дыялогу; не могуць слухаць суразмоўніка; а таксама своечасова ўступаць і заканчваць размову). Пры гэтым дзеці не валодаюць формамі моўнага этыкету, малаактыўныя, маларазмаўляючыя, няўважлівыя. Вынікі фарміруючага эксперыменту сведчыць аб тым, што дзеці сталі больш актыўнымі ў зносінах, умеюць слухаць і разумець мову суразмоўнікаў. Лёгка наладжваюць кантакт з аднагодкамі і педагогам, дакладна і паслядоўна выказваюць свае думкі.

Умеюць карыстацца формамі моўнага этыкету. Найлепшымі спосабамі фарміравання навыкаў і уменняў дыялагічнага маўлення малодшых дашкольнікаў з'яўляюцца як свабодныя моўныя зносіны так і спецыяльныя заняткі і гульні, у якіх дзеці атрымліваюць навыкі дыялагічнага маўлення пры азнаямленні з рознымі гульнямі.

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ

Заклучэнне

Галоўнай функцыяй маўлення дзяцей малодшага ўзросту з'яўляецца камунікатыўная. Калі маюць месца звароты, адказы і дыялог паміж двума ці больш гаворачымі, то гэта сведчыць аб неабходнасці дзяцей гэтага ўзросту гаварыць не для сябе, а для іншых, выкарыстоўваць мову як сродак паведамлення перажыванняў ці нават у якасці закліку да сумесных дзеянняў, кааперывання.

Вынікі эксперыментальнага даследавання дазволілі выдзяліць агульныя характэрныя рысы развіцця дыялагічнага маўлення дзяцей гэтага ўзросту – вялікая няўстойлівасць, звязаная са шматлікімі інтарэсамі дзіцяці; з другога боку – хуткае змяненне дыялогу, зменлівасць складу групы гаворачага і адначасовае паўтарэнне да бясконцасці адных і тых жа рэплік. Дыялогі носяць эмацыянальны характар, адрозніваюцца бедным ідэйным зместам і адначасова цесна звязаныя з інтарэсамі дзіцяці, але гэта несумненна сацыялізаванае маўленне.

У працэсе правядзення эксперыменту мы выявілі, што ў дзяцей эксперыментальнай групы ўзроўні камунікацыі размеркаваліся наступным чынам:

- высокі ўзровень: 9% (1);
- сярэдні ўзровень: 45,5% (5);
- нізкі ўзровень: 45,5% (5).

На аснове вынікаў эксперыменту, мы сістэматызавалі розныя віды гульніў, якія дазволілі дзецям паспяхова авалодаць дыялагічнымі ўменнямі і навыкамі. Пасля правядзення эксперыменту ўзроўні моўнай камунікацыі размеркаваліся наступным чынам:

- высокі ўзровень: 55% (6);
- сярэдні ўзровень: 45% (5);
- нізкі ўзровень: 0%.

У ходзе эксперыменту мы выявілі наколькі вялікія магчымасці авалодання дыялагічным маўленнем дзяцей малодшага ўзросту, калі спецыяльна арганізаваць педагагічныя ўмовы, накіраваныя на культурны патэнцыял моўнага асароддзя і на спецыяльнае навучэння дыялогу. Значная роля ў эксперыменце адводзілася розным відам гульніў, знаёмства з якімі адбываецца як у паўсядзённым жыцці, так і на занятках, у спецыяльна арганізаваных гульнівых комплексах.

Прапанаваную намі сістэму комплекснага падыходу можна выкарыстоўваць ў рабоце па развіццю маўлення дзяцей малодшага ўзросту.

МЕТАДЫЧНЫЯ РЕКАМЕНДАЦЫІ

1. Праводзіць паэтапнае навучанне дзяцей дыялогу, ствараючы праблемна-моўныя, гульнявыя сітуацыі.
2. Стварыць сістэму практыкаванняў, пабудаваных на сітуацыйнай аснове, дзе адзінкай навучання выступае дыялагічнае адзінства.
3. Праводзіць індывідуальную работу з дзецьмі ў паўсядзённым жыцці з выкарыстаннем розных відаў гульняў, што спрыяе развіццю ў дзяцей ужо маючых месца моўных задаткаў, моўных творчых магчымасцей.
4. Выкарыстоўваць у рабоце па развіццю дыялагічнага маўлення дзяцей спецыяльна арганізаваныя гульнявыя комплексы, пабудаваныя на аснове розных відаў гульняў.
5. Выкарыстоўваць у рабоце па развіццю дыялагічнага маўлення дзяцей фальклорныя творы і наладжваць гульні-драматызацыі па сюжэтах народных казак.

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ

СПІС ВЫКАРЫСТАНЫХ КРЫНІЦ

1. Арушанова, А.Г. Организация диалогического общения дошкольников со сверстниками // А.Арушанова. Дошкольное воспитание. – 2001. - №5. – с. 51-61.
2. Арушанова, А.Г. и др. Истоки диалога//А.Г.Арушанова. – М.,2003.
3. Диагностика речевого развития дошкольников: Научно-методическое пособие / Под ред. О.С. Ушаковой//О.С. Ушакова. – М.: РАО, 1997. – 136 с.
4. Библер, В.С. Понимание Л.С. Выготским внутренней речи и логики диалога // Риторика// В.С. Библер.- 1995,№2.
5. Валюсинская, З.В. Вопросы изучения диалога в работах советских лингвистов // Синтаксис текста// З.В. Валюсинская.- М., 1979.
6. Верещагина, В.А. обучение диалогической речи учащихся 8-летней школы(на материале английского языка). Канд.дисс// В.А. Верещагина.-М.,1969.- 150с.
7. Виноградова,Н.Ф. Развитие связной речи детей старшего дошкольного возраста на основе ознакомления с природой. Канд.дисс// Н.Ф. Виноградова.-М.,1972.-134с.
8. Водовозова,Е.Н.Умственное и нравственное воспитание детей от первого проявления сознания до школьного возраста//История дошкольной педагогики в России. Хрестоматия. Сост. Н.Б.Мчелидзе и др.- М.: Просвещение, 1987.-с.237-272.
9. Гавриш, Н.В. Формирование образности речи старших дошкольников в процессе обучения родному языку / Н.В. Гавриш. – М.: Академия. 1991. - 120 с.
- 10.Гвоздев, А.Н. Вопросы изучения детской речи / А.Н. Гвоздев. - М.: Изд-во Академии пед. наук РСФСР, 2001. - 471 с.
- 11.Гербова, В. Занятия по развитию речи в средней группе // В. Гербова. Дошкольное воспитание. – 2000. - №3. – с. 78-80.
- 12.Дубініна, Дз.М. Гульнявыя комплексы ў развіцці выразнага маўлення дашкольнікаў // Пачатковае навучанне: сям'я, дзіцячы сад, школа/ Дз. М. Дубініна. – 1998.-№1.
- 13.Дубініна, Дз.М., Старжынская, Н.С. Развіццё у дашкольнікаў беларускага маўлення як сродку камунікацыі// Дз.М. Дубініна, Н.С. Старжынская. – Мн., 2001.
- 14.Жинкин, Н.И. Психологические основы развития речи / Н.И. Жинкин. – М.: Просвещение, 1996.
- 15.История дошкольной педагогики в России. Хрестоматия//Сост.Н.Б. Мчелидзе и др. Под ред.С.Ф. Егорова,2-е изд.-М.:Просвещение,1987.- 432с.
- 16.Калеснік, У., Янкоўскі, Ф. Вусная мова і выразнае чытанне/ У. Калеснік, Ф. Янкоўскі. – Мн., 1962.
- 17.Клюева, Н.В., Ксаткина, Ю.В. Учим детей общению// Н.В. Клюева, Ю.В. Ксаткина. – Ярославль, 1996.

18. Коменский, Я. А. Избр. пед. соч. в 2-х т // Я. А. Коменский. - М., 1977.
19. Леушина, А. М. Развитие связной речи у дошкольников // Ученые записки ЛГПИ им. А. И. Гарцена / А. М. Леушина. - 1941. - № 35
20. Лямина, Г. М. Особенности развития речи детей дошкольного возраста / Г. М. Лямина. - М.: Академия, 1999. - 452 с.
21. Матецкая, Е. И. Речевая игра на занятиях английского языка в детском саду. Канд. дисс. / Е. И. Матецкая. - 1971. - 140 с.
22. Новотворцева, Н. В. Придумай слово: Речевые игры и упражнения для дошкольников / Н. В. Новотворцева. - М.: Изд-во ин-та психотерапии, 2001. - 223 с.
23. Новиков, Н. И. О воспитании и наставлении детей // История дошкольной педагогики в России. Хрестоматия. Сост. Н. Б. Мчелидзе и др.; Под ред. С. Ф. Егорова / Н. И. Новиков. - М.: Просвещение, 1987. - с. 48-56.
24. Общение и речь: развитие речи у детей в общении со взрослым / под ред. М. И. Лисиной. - М.
25. Одоевский, В. Ф. Наука до науки // История дошкольной педагогики в России. Хрестоматия. Сост. Н. Б. Мчелидзе и др.; Под ред. С. Ф. Егорова / В. Ф. Одоевский. - М.: Просвещение, 1987. - с. 75-81.
26. Пралеска: программа дошкольного образования / Е. А. Панько [и др.] - Минск: НИО; Аверсев, 2007. - 302 с.
27. Развитие речи дошкольника. Сб. науч. трудов / Под ред. О. С. Ушаковой. - М.: АПН СССР, 1990. - 137 с.
28. Рузская, А. Г. Отношение детей дошкольного возраста к разным вариантам общения со взрослыми // Развитие общения у дошкольников / Под ред. А. В. Запорожца, М. И. Лисиной / А. Г. Рузская - М.: Педагогика, 1974. - с. 179-202.
29. Рубинштейн, С. Л. Проблемы общей психологии. Изд. 2-е / С. Л. Рубинштейн. - М.: Педагогика, 1976. - 416.
30. Симонович, А. С. Внутренняя организация детского сада. Родиноведение // История дошкольной педагогики в России. Хрестоматия. Сост. Н. Б. Мчелидзе и др. / А. С. Симонович. - М.: Просвещение, 1987. - с. 228-231.
31. Сохин, Ф. А. Психолого-педагогические проблемы развития речи дошкольников // Ф. А. Сохин. Вопросы психологии. - 1999. № 3. - с. 21-24.
32. Смирнова, Е. О. Особенности общения с дошкольниками // Е. О. Смирнова. - М., 2000.
33. Старжынская, Н. С. Беларуская мова ў дзіцячым садзе // Н. С. Старжынская. - Мн., 1995.
34. Старжынская, Н. С., Дубініна, Дз. М. Развіццё беларускамоўных зносінаў дашкольнікаў / Н. С. Старжынская, Дз. М. Дубініна. - Мн., 2001.
35. Старжынская, Н. С. Развіццё маўлення дашкольнікаў / Н. С. Старжынская. - Мн., 1998.

36. Старжинская, Н.С. Тэорыя і методыка развіцця беларускага маўлення ў дашкольнікаў/Н.С. Старжинская. – Мн., 2000.
37. Старжинская, Н.С., Дубинина, Д.Н., Белько, Е.С. Учим детей рассказывать/ Н.С. Старжинская, д.Н. Дубинина. – Мн., 2003.
38. Стародубова, Н.А. Теория и методика развития речи дошкольников/Н.А. Стародубова. - М.: Академия, 2007 – 256с.
39. Тихеева, Е.И. Развитие речи детей. Изд. 4-е/ Е.И. Тихеева.-М., 1972.-86с.
40. Тихеева, Е.И. Развитие речи дошкольников/ Е.И. Тихеева.– Л.: Просвещение, 1937.- 112 с.
41. Ушакова, О.С. и др. Занятия по развитию речи в детском саду/ О.С. Ушакова. – М., 1998.
42. Ушакова, О.С. Развитие речи дошкольников/ О.С. Ушакова. – М., 2001.
43. Ушакова, О.С., Струнина, Е.М. Методика развития речи детей дошкольного возраста/ О.С. Ушакова, Е.М. Струнина.– М., 2003.
44. Ушинский, К.Д. О первоначальном преподавании русского языка//Пед. Соч. В 6 т/ К.Д. Ушинский.-Т.4.-С.21.
45. Ушинский, К.Д. Родное слово. Собр. Соч. В 11 т/ К.Д. Ушинский. -Т.2.- С.253.
46. Ушинский, К.Д. Детский мир. Собр. Соч. В 11 т/ К.Д. Ушинский.-Т.5.- С.250.
47. Шлегер, Л.К. Практическая работа в детском саду// История дошкольной педагогики в России. Хрестоматия. Сост. Н.Б. Мчелидзе и др./ Л.К. Шлегер.- М.: Просвещение, 1987.-с.332-348.
48. Шпунтов, А.И. Интонационные особенности устной речи детей // Характеристика связной речи дошкольников и первоклассников. Сб. науч. трудов / Под ред. Т.А. Ладыженской/ А.И. Шпунтов. – М.: 2000. – 279с.
49. Эльконин, Д.Б. Развитие речи в дошкольном возрасте/ Д.Б. Эльконин. - М.: АПН РСФСР, 1958.-137 с.
50. Якубинский, Л.П. О диалогической речи // Якубинский Л.П. Избр. Работы. – М., 1986.

Рухомая гульня.

“Хто хоча піць”

Мэта: фарміраваць выразнасць дыялагічнага маўлення; практыкаваць ва ўменні хутка знаходзіць сабе пару; дзейнічаць у суадносінах з сігналам; выхоўваць сяброўскія адносіны паміж дзецьмі.

Матэрыял: стужкі жоўтага колеру; бубен або музыка.

Змест:

Дзеці падзелены на дзве групы: сініцы (трымаюць стужкі жоўтага колеру) і іншыя птушкі (па дамоўленасці паміж дзецьмі). Групы дзяцей стаяць па розных бакі пляцоўкі. Сініцы выклікаюць да сябе птушак (напрыклад, шпакоў):

Заспявалі ля крыніцы
Жаўтагрудыя сініцы:
Віць-віць-віць!
Хто хоча піць,
Хай сюды бяжыць, ляціць!

Шпакі адказваюць:

Прыляцім на іх кліч:
Мы хочам піць,
Мы хочам піць!

(Х. Жычка)

Пасля апошніх слоў усе птушкі лятаюць па пляцоўцы. На сігнал яны павінны стаць парамі: сініца са шпаком. Вызначаюцца дзеці, якія хутчэй знайшлі сабе пару.

Рухомая гульня.

“Каршунны”

Мэта: замацоўваць ужыванне слоў “хочуць – не хочуць”; удасканаліваць уменне ў бегу з лоўляй і выкрутамі; выхоўваць сумленнасць.

Матэрыял: дзве шапачкі каршуноў, абручы.

Змест:

Выбіраюцца з групы дзяцей 2 каршунны. Астатнія дзеці – пеўнікі. Пеўнікі выходзяць на пляцоўку са сваіх хатак (абручы) і пачынаюць кляваць зярняткі.

Каршунны пасля слоў:

Раз, два, тры, чатыры, пяць.
Каршунны не хочуць спаць,
Хочуць есці, хочуць піць,
Хочуць пеўнікаў ухапіць. (С. Грахоўскі)

Пачынаюць лавіць пеўніка. Пеўнікі бягуць у свае домікі. Каго каршунны злавілі, тыя пакідаюць гульню, а іх хаткі прыбіраюцца з пляцоўкі.

Рухомая гульня.

“ Пчала”

Мэта: падтрымліваць цікавасць да мастацкага выканання верша ад імя героя твора; удасканаліваць уменне дзейнічаць па ўказанню дарослага; развіваць слых, каардынацыю рухаў; выходзіць сяброўскія адносіны паміж дзецьмі.

Матэрыял: пчала(цацка)

Змест:

Дзеці-пчолы лятаюць да тых пор па пляцоўцы, пакуль адна, паказаная вядучым, пчала, ўзяўшы ў рукі цацку, не скажа:

Я работніца-пчала,
Дзе я толькі ні была!
Шмат было ў мяне работы,
Я насіла мёд у соты.
Пасядзім у пялёстках трошкі:
Забалелі крылы, ножкі.

(С. Шушкевіч)

Вядучая пчала кладзе цацку на падлогу і прысядае разам з ўсімі пчоламі. Пчолы глядзяць свае крылцы, ножкі, адпачываюць. Затым зноў пачынаюць лятаць. Вядучым выбіраюцца розныя пчолы, якія кажуць словы тэксту.

Рухомая гульня.

“ Камары”

Мэта: фарміраваць выразнасць дыялагічнага маўлення: заклапочанае, спакойнае і эмацыянальна хуткае; замацоўваць бег з лоўляй. Выходзіць добразычлівыя адносіны паміж дзецьмі.

Матэрыял: прышчэпкі.

Змест:

дзеці дзеляцца на 2 роўныя каманды: “ дзеці” і “ камары”, якія па чарзе гавораць словы. Пачынаюць дзеці. Яны падыходзяць бліжэй да камароў:

Прыляцелі з-за гары
Чорнай хмаркай камары
І прысталі да дзяцей...

Камары, выставіўшы прышчэпкі, са сваімі словамі ідуць на дзяцей (дзеці паціху адступаюць):

Закусаем! А-я-ей!..
Бо ўжо вытаўклі ўвесь мак
І кусацца сталі так!

(З. Бірала)

На апошнія словы дзеці ўцякаюць, а камары іх даганяюць – “ кусаюць”. Адзін камар мае права “ ўкусіць”(прычапіць да адзежы прышчэпку) толькі алнаго з дзяцей. Такім чынам праз пэўны час падводзіцца вынік: каго з дзяцей “ не ўкусіў” камар. Далей дзеці мяняюцца ролямі і гульня працягваецца.

Рухомая гульня.

“Агонь кусаецца”

Мэта: знаёміць дзяцей з метафарамі; удасканалваць бег з лоўляй. Выхоўваць пачуццё асабістай бяспекі.

Матэрыял: Стужка чырвонага колеру, лаўка.

Змест:

Сярод дзяцей выбіраецца вядучы. Гэта “агонь”, у руках яго стужка. Пасля харавога вымаўлення слоў:

Чырвоны сабака
Ў печы гуляе,
Ніколі не брэша,
А рукі кусае.

(М. Пазнякоў)

“Агонь” пачынае лавіць дзяцей – дакранацца да іх чырвонай стужкай. Гульня працягваецца да той пары, пакуль не застанецца 2-3 чалавека.

Рухомая гульня.

“Снежны зайчык”

Мэта: вучыць мяняць інтанацыю па ходзе чытання верша; замацоўваць уменне пераскокваць праз вярхоўку; выходваць асэнсаванае ўспрыманне ўчынкаў герояў веша.

Матэрыял: вярхоўка даўжынёй 3 м.

Змест:

Дзеці хорам прагаворваюць словы:

Многа радасці і смеху.
Зайчык злеплены са снегу.
Уцячы ён ноччу можа,
А мы зайку абгародзім,
Зробім з дубчыкаў парканчык,
Будзе з намі жыць ён, зайчык.

(П. Прануза)

Пасля гэтых слоў дзеці-зайцы перапрыгваюць праз вярхоўку. Тыя, хто зачэпіўся, выбываюць з гульні, а хто пераскочыў – працягваюць гуляць.

Рухомая гульня.

“Зайцы”

Мэта: вучыць карыстацца сцвяржальнай інтанацыяй; удасканалваць уменне скакаць мякка, на насках, з рухам наперад; выходваць увагу.

Матэрыял: Абручы (на 1 менш, чым дзяцей)

Змест:

Дзеці-зайцы скачуць па зале паміж раскладзенымі абручамі (хаткамі), вымаўляючы хорам:

Зайцы хаты не будуць.
Але ўзімку не бядуць.

Хат у іх багата –
Кожны куст, як хата.

Пасля апошняга слова зайцы займаюць хаткі. Каму хаткі не хапіла – выбывае з гульні. З кожным разам хатак становіцца менш на адну, або на 2-3 (убіраюцца абручы).

Рухомая гульня.

“Краты на градах”

Мэта: замацоўваць уменне ў поўзанні на карачках; садзейнічаць развіццю ўвагі, дыялагічнага маўлення; хуткага рэагавання на сігнал.

Матэрыял: любыя прадметы, крэйда.

Змест:

Выбіраюцца двое вядучых – Мікола і Паліна, астатнія дзеці – краты. Краты поўзаюць сярод градак (прадметаў).

Вядучы звяртаецца да кратаў са словамі:

Краты-браткі,
Грады не рыйце.

Але краты ім адказваюць:

Растуць тут агуркі
Палінцы і Міколку.

(М. Пазнякоў).

Вядучыя зноў паўтараюць свае словы і адразу пачынаюць лавіць кратаў лавіць кратаў на градах. Калі крот паспеў выскачыць з градак, то яго вядучым чапаць нельга. Гульня можа пачынацца з новымі вядучымі, або з тымі, каго вядучыя не злавілі.

Рухомая гульня.

“Шчупак не спіць”

Мэта: пры чытанні карыстацца рознай інтанацыяй: сцвярдзальнай, запытальнай, заклічнай; удасканаліваць каардынацыйныя здольнасці рук і вачэй пры пракочванні мяча ў цэль; выходзіць настойлівасць.

Матэрыял: мячы (па колькасці дзяцей)

Змест:

Дзеці займаюць зыходнае становішча нсупраць адзін аднаго з мячамі ў руках, хорам вымаўляюць:

Там, дзе вір – глыбокі гляк,
Затаіўся, спіць шчупак.
Хто сказаў, што спіць шчупак?
Сочыць плотак-разывак!

(М. Мятліцкі)

Пасля чытання вершаваных радкоў, дзеці адначасова пачынаюць пракочваць мячы адзін аднаму такім чынам, каб мячы сутыкнуліся.

Рухомая гульня.

“ Вартаўнік”

Мэта: фарміраваць выразнасць дыялагічнага маўлення; замацоўваць бег з лоўляй і выкрутамі; выхоўваць спрыт, вынослівасць.

Матэрыял: капялюш сабакі, вялікая дуга, лаўка.

Змест:

Сабака Жук сядзіць у будцы (пад дугой). Дзеці ідуць да будкі, вымаўляючы словы:

Ноччу спіць сабака Жук,
Але чуе кожны гук:
Дом і двор вартуе ён,
Каб не хадзілі ля акон.

(С. Шушкевіч)

Пасля гэтых слоў сабака выскоквае з сваёй будкі і пачынае лавіць дзяцей. Тыя , каго ён злавіў, садзяцца на лаўку, астатнія працягваюць гульню зноўку.

Рухомая гульня.

“ Кураняты і тхор”

Мэта: вучыць перадаваць характар героя пры дапамозе выразных сродкаў мовы; замацоўваць бег з лоўляй, уменне хутка арыентавацца ў навакольным асяроддзі, выхоўваць асцярожнасць.

Матэрыял: маска тхора, павязка на вочы.

Змест:

З дзяцей выбіраецца тхор, якому завязваюць вочы. Кураняты (астатнія дзеці) ціха гуляюць. Пасля слоў тхора:

Куры з куранятамі,
Чым вы там занятыя?
Я драпежнік – хітры тхор,
Прабярўся ў ваш двор!

(С. Шах)

Ён пачынае лавіць куранятак. Злоўленыя кураняткі выбываюць з гульні. Гульня спыняецца, калі застанеца 2-4 кураняткі.

Рухомая гульня.

“ Кукарэку, певунок”

Мэта: фарміраваць цікавасць да мілагучнасці роднай мовы; замацоўваць уменне узгадняць хадзьбу па кругу са словамі гульні; выхоўваць сяброўскія адносіны паміж дзецьмі.

Матэрыял: шапачка пеўніка.

Змест:

Пеўнік знаходзіцца ў сярэдзіне круга. Дзеці, узяўшыся за рукі, ходзяць па кругу і вымаўляюць тэкст:

Кукарэку, певунок!
Пашый Янку кажуюш,

Шапачку бабровую,
Боцікі казловыя.

Пеўнік адказвае:

Я пашыю, я зраблю,
Бо я Анечку люблю.

(З. Бядуля)

Абраны дзіця танцуе ў крузе разам з пеўнікамі, затым дзеці мяняюцца месцамі (пеўнік называе імя дзіцяці, якое запрашае да сябе). Гульня працягваецца.

Рухомая гульня.

«Гусі-гусі»

Мэта: згуртаванне дзяцей, развіццё спрыту і хуткасці ў іх, развіццё дыялагічнага маўлення.

Матэрыял: маскі-капялюшыкі з выявамі гусей і ваўка.

. Ход гульні: педагог нагадвае дзецям словы пацешкі «Гусі - гусі» і праводзіць абмеркаванне: «Як вы думаеце, гусакам было страшна, калі воўк за імі паляваў? Яны даляцелі дадому? А вы змаглі б абхітрыць ваўка?» Педагог прапануе пагуляць у гульню і праверыць, хто больш спрытны і хуткі - воўк ці гусі. Гульнявая зала дзеліцца напалову (крэйдавай лініяй, шнурком). Выбіраецца Воўк, ён застаецца ў лініі. Астатнія гульцы знаходзяцца па адзін бок ад лініі. Педагог кліча дзяцей.

П. Гусі-гусі!

Д. Га-га-га!

П. Ёсці хочаце?

Д. Так-так-так!

П. Ну ляціце!

Д. Мы не можам. Шэры воўк пад гарой. Не пускае нас дадому. Зубы точыць, з'есці нас хоча.

П. Ну ляціце, як хочаце, толькі крылы беражыце.

Пасля гэтых слоў Гусі спрабуюць перабегчы на бок педагога, а Воўк - злавіць іх і адвесці з сабой у логаву. Злоўленыя дзеці выбываюць з гульні. Воўк можа лавіць гульцоў, толькі бегаючы ўздоўж рысы. Гульню можна паўтарыць некалькі разоў.

Сюжэтна-ролевая гульня.

«Крама».

Мэта. Азнаямленне з працай дарослых у прадуктовай, агароднінай краме. Развіццё цікавасці ў гульні. Фарміраванне станоўчых ўзаемаадносін паміж дзецьмі. Выхаванне ў дзяцей павагаі да працы прадаўца.

Гульнявы матэрыял. Будаўнічы матэрыял, цацкі, муляжы прадуктаў, гародніны і садавіны, каса, вітрына, прадметы-замяніцалі, лялькі, кашалькі.

Падрыхтоўка да гульні. Экскурсія ў агароднінныя, прадуктовыя крамы. Сустрэча з працаўнікамі крамы. Чытанне вершаў пра прадаўшчыц. Чытанне ўрыўка з кнігі Б. Жыткова «Што я бачыў?» («Бахчы») і кнігу С. Міхалкова

«Гародніна». Маляванне на тэму «Экскурсія ў краму». Лепка агародніны, прадуктаў.

Гульнявыя ролі. Прадавец, касір, пакупнік, заведущая крамай, шафёр.

Ход гульні. Пры падрыхтоўцы да гульні ў краму педагогам могуць быць выкарыстаны розныя падставы. Так, можна скарыстацца набліжэннем свята або дня нараджэння каго-небудзь з дзяцей, а можна і проста неабходнасцю штосьці купіць. У любым з гэтых выпадкаў дзеці павінны зразумець, што паход у краму вызначаны неабходнасцю зрабіць якую-небудзь куплю. Педагог кажа дзецям: «Сёння ў Сашы свята - дзень нараджэння. Саша стаў вялікім, яму чатыры года. Мы пойдзем у краму і дапаможам купіць яму ўсё неабходнае для святочнага стала».

Сабіраючыся на экскурсію, педагог павінен напамніць яшчэ раз дзецям, куды і навошта яны ідуць («Мы ідзем у краму і дапаможам яму купіць усё неабходнае для святочнага стала»). Падчас экскурсіі трэба паказаць дзецям прылаўкі, паліцы, тавары, растлумачыць усё, што яны бачаць, і сказаць, што ўсё гэта разам і ёсць крама. Вельмі добра, калі педагог пабудуе тлумачэнне так, што выклікае пытанні ў дзяцей. Педагогу неабходна забяспечыць актыўную ўвагу і ўспрыманне дзецьмі усяго таго, што яны назіраюць і што ім тлумачаць. Асабліва педагогу варта падкрэсліць сэнс дзейнасці прадаўца і касіра і іх ўзаемасувязь ў працэсе гэтай дзейнасці. Затым трэба купіць тое, зачым яны прыйшлі ў краму. Лепш за ўсё, каб гэта зрабілі самі дзеці. Так, аднаму дзіцяці педагог можа даручыць даведацца ў прадаўца, ці ёсць патрэбны тавар і, калі ёсць, колькі ён каштуе, іншаму - заплаціць у касу, трэцяму атрымаць у праўца куплю. У гэтым выпадку дзеці ўступаюць у зносіны з дарослымі ў працэсе выканання імі працоўнай дзейнасці і фактычна ўдзельнічаюць у ёй як пакупнікі.

Такі ўдзел у дзейнасці дарослых: дапамагае дзецям зразумець яе сэнс, мэту; спосабы яе выканання.

Пасля экскурсіі педагог павінен даць дзецям перажыць яе вынікі. Напрыклад, калі была набытая папера дня сцяжкоў, дзецям трэба зрабіць сцяжкі і ўпрыгожыць імі пакой да г.д.

Затым педагогу трэба замацаваць з дзецьмі ў гутарцы на карціне ўсё, што яны даведаліся падчас экскурсіі. Паказываючы дзецям карціну, выхавальнік можа ставіць ім не толькі такія пытанні, як: «Што робіць дзяўчынка?» або «Што робіць прадавец?», але і такія, як: «Што рабіла, дзяўчынка раней?» (Плаціла грошы ў касу, узяла чэк, аддала чэк прадаўца, калі на карціне намалювана, як дзяўчынка атрымлівае куплю) і г. д. Адказваючы на такія пытанні, дзеці ўжо могуць выкарыстоўваць не толькі тое, што непасрэдна ўспрымаюць, разглядаючы малюнак, але і тое, што ведаюць з свайго асабістага вопыту, набытага падчас экскурсіі.

Для таго каб дзеці зразумелі, што слова «крама» адносіцца не толькі да кандытарскай або канцылярскай крамы, не толькі да тай крамы, у якую яны хадзілі, а словам «купіць» абазначаюць не толькі куплю цукерак ці паперы, педагогу неабходна звядзіць дзяцей яшчэ ў некалькі крам з тым, каб падвесці іх да правільных абагульненняў, на аснове якіх у іх сфарміруюцца

адпаведныя паняцці. Так, можна арганізаваць экскурсію ў хлебную, агароднінную, кніжную краму, краму цацак і г. д. Вельмі добра, калі ў кожнай краме дзеці будуць што-небудзь купляць. Кожны з дзяцей групы павінен паўдзельнічаць хоць бы ў адной куплі. У крамах дзеці могуць купіць, напрыклад, сцяжкі, альбомы для размалёўвання, алоўкі, цукеркі, пячэнне.

Пасля некалькіх экскурсій педагог можа прапанаваць дзецям намалюваць, што яны бачылі ў краме. Дзеці могуць намалюваць садавіну, гародніну, цацкі, цукеркі і г. д. Таксама трэба, каб на занятку па лепцы дзеці вылепілі прадметы, якія яны потым будуць выкарыстоўваць падчас гульні.

Затым педагог праводзіць гутарку па малюначках і абагульняе ўсё, што дзеці ўжо ведаюць аб краме.

Для гульні ў «краму» педагогам павінны быць прырыхтованы: шылда са словам «крама», грошы, чэкі, таблічка са словам «Каса», кашалькі для пакупнікоў. Педагог зрушвае столікі, якія ўтвараюць сабой прылавак, на якім павінны быць прыгожа разложаны разнастайныя цацкі.

Раздаўшы дзецям кашалькі з грашыма, педагог кажа, што адкрылася новая крама, дзе прадаюцца гародніна і прадукты, і прапануе ім пайсці туды. У краме пакупнікоў сустракае вельмі ветлівы прадавец (педагог), у касе - касір (адзін з дзяцей). Прадавец ветліва вітаецца з пакупніком, потым прапаноўвае яму тавар, дае яго паглядзець, паказвае, як з ім абыходзіцца, кажа, колькі ён каштуе. Пакупнік гаворыць ў касу названую прадаўцом суму і узяўшы чэк, набывае тавар, аддае чэк прадаўцу і атрымлівае сваю куплю.

На наступны дзень у краме трэба прадаваць што-небудзь з таго асартыменту, які дзеці вырабілі на занятках. Педагог прызначае прадаўцом каго-небудзь з дзяцей, а сам бярэ на сябе ролю аднаго з пакупнікоў, але і ў новай ролі ён накіроўвае ход гульні.

Далейшае развіццё гульні можа ісці па лініі змянення профілю крамы (то харчовая, то кніжная, то кандытарская і т. д.) або па лініі ўключэння гэтай тэмы ў іншыя гульнівыя тэмы.

Напрыклад, адным з варыянтаў гульні можа быць наступным. Педагог ўносіць у групу касу, драўляную вітрыну (падобную на тую што змяшчаецца ў агародніннай краме) і «клубніку», злепленую педагогам. Адсутнічаючы гародніну і прадукты педагог замяняе каменьчыкамі, каштанамі, лісцем. Усё гэта павінна выклікаць цікавасць у дзяцей і жаданне гуляць.

Калі дзеці не адрэагавалі на прадметы для крамы, педагог сам звяртае ўвагу дзяцей на атрыбуты да гульні і прапануе пагуляць. З дапамогай счыталкі дзеці размяркоўваюць ролі: «прадаўца», «пакупніка». Затым дзеці сумесна з педагогам ўсталёўваюць вітрыну, раскладваюць гародніну, бяруць карзіны, «кашалькі», «грошы» і ідуць у краму. Першы пакупнік просіць прадаўца ўзважыць кілаграм клубнікі. «Прадавец» узважвае на вагах куплю і аддае яе «пакупніку». Педагог павінен прывучаць дзяцей да правілаў зносін у краме і падахвочваць ўважліва сачыць адзін за адным, каб хто-небудзь не забыўся сказаць “дзякуй”. Наступны «пакупнік» купляе яблык для сваёй “дачкі”, затым апельсіны, слівы, грушы і г. д.

З часам, у краме пакупнікоў становіцца ўсё менш і менш. Прадаўцу відавочна надакучае ўпрыгожваць вітрыну, выціраць касу і яна аб'яўляе, што крама зачынены на абед, вывешвае на касе дошчачку і сыходзіць .

У ходзе гульні “ў краму” ў дзяцей часта ўзнікаюць пытанні: «Адкуль бяруцца ў краме хлеб, малако, гародніна? Хто і адкуль іх дастаўляе? Дзе іх вырабляюць? Дзе вы рашчываюць? »

Педагог павінен падтрымліваць гэты інтарэс, задавальняць яго, пашыраць кругагляд дзяцей і адначасова садзейнічаць далейшаму ўзбагачэнню зместу гульні.

Калі цікавасць да гульні «Прадуктовая крама» аслабляецца, педагог можа прапанаваць пагуляць у гульнію “ Крама адзення”.

Спачатку выхавальнік на занятках і ў паўсядзённым жыцці удакладняе веды дзяцей аб відах адзення (летняя, зімовая, сукенкі, паліто, футра, шапка, панاما, кепка, хустку), замацоўвае абагульняючыя паняцці (галаўныя ўборы, бялізна, верхняе адзенне).

У дзіцячым садзе з дапамогай бацькоў можна пашыць адзенне лялькам, зрабіць вешалкі і стойкі для іх, пашыць пакеты з цэлафану, вырабіць вялікае люстэрка з фальгі.

Працэс сумеснага вырабу гэтых атрыбутаў звычайна нагадвае дзецям пра ўбачанае на экскурсіі і падахвочвае іх да гульні.

Гульня ў «краму» вельмі часта пераплятаецца з такімі гульнямі, як «сям'я», «дзіцячы сад» і г.д. Напрыклад, «мамы», «бабулі» купляю ў гастраноме прадукты, рыхтуюць з іх абед і карміць лялек, у краме адзення яны купляюць сваім дзецям абноўкі да свята.

Сюжэтна-ролевая гульня.

«Цырульня»

Мэта: удасканаліваць дыялагічную гаворку дзяцей (уменне ўступаць у дыялог; выказваць меркаванне так, каб яно было зразумела акружаючым; граматычна правільна адлюстроўваць свае веды). Раскрыццё сэнсу дзейнасці цырульніка, уменне творча развіваць сюжэт гульні, выхаванне павагі да прафесіі цырульніка.

Гульнявы матэрыял: самаробкі, прадметы-заменнікі (розныя дэталі з будаўнічага набору ў ўмоўнай ролі: брусок у якасці расчоскі, цыліндры ў якасці флаконаў, плоская пласцінка – зеркала, прызма ў якасці машынкi, вузкі брусок замест брытвы), некаторыя рэальныя прадметы (прасцінка, люстэрка, пэндзлік, флаконы, грабянец), набор спецыяльных цацак «Дзіцячы цырульнік».

Падрыхтоўка да гульні: Экскурсія ў цырульнію. Бяседа з работнікамі цырульні. Чытанне твораў аб працы цырульніка. Сузіраньне ілюстрацыйнага матэрыялу па тэме. Выраб атрыбутаў для гульні.

Гульнявыя ролі: Цырульнік (майстар), кліенты, касір, прыбіральшчыца.

Ход гульні: Папярэдняю працу па развіцці сюжэтна-ролевай гульні педагог можа пачаць з экскурсіі ў цырульнію. Загадзя яму трэба дагаварыцца з бацькамі і заручыцца іх дазволам двух-трох падстрыгчы дзяцей. Затым

педагог звяртае ўвагу, дзяцей на тое, што Сярожа, Аня, Вольга акуратна, прагожа падстрыжаныя і прычэсаны, варта сказаць ім, што ў Леры і Сашы выраслі доўгія валасы, яны неакуратна тырчаць, таму ім трэба пайсці ў цырульню і падстрыгчыся. Пасля гэтага педагог паведамляе дзецям, што цяпер яны пойдучь у цырульню, там Леры і Сашы будуць стрыгчы валасы, а ўсё дзеці паглядзяць, як цырульнік будзе гэта рабіць.

Падышоўшы да цырульні, педагог павінен звярнуць увагу дзяцей на шылду. У цырульні трэба паказаць дзецям інструменты, якімі працуюць майстры, пазнаёміць дзяцей з іх назвамі, прызначэннем, спосабам дзеянні з імі. Каб дзеці маглі паназіраць за працай цырульніка, педагог просіць падстрыгчы некалькіх дзяцей, якія такім чынам ўступаюць з майстрам у кантакт, удзельнічаюць у яго дзеянні ў якасці кліентаў. Пры гэтым педагог звярнуць увагу дзяцей на тыя адносіны, у каторыя ўступаюць майстар, касір, кліенты, прыбіральшчыца.

Дзеці назіраюць, як іх таварышаў стрыгуць, як яны дзякуюць майстру, як самі плацяць у касу, як аддаюць чэк майстру і т. д. Па ходзе справы педагог тлумачыць дзецям усё, што яны бачаць; падкрэслівае ветлівасць майстра, яго жаданне як мага лепш абслужыць кліента, зрабіць яго прыгожым, акуратным; звяртае ўвагу дзяцей на яго адносіны з іншымі работнікамі цырульні.

У групе педагог сістэматызуе атрыманыя веды і ўражанні з дапамогай гутаркі і паказу ілюстрацыйнага матэрыялу, які паказвае цырульню і працу цырульніка. Пры гэтым педагог павінен ставіць дзецям пытанні так, каб яны, адказваючы на іх, маглі прыцягнуць і ўласны вопыт, набыты падчас экскурсіі.

Пасля гэтага педагог сумесна з дзецьмі можа вырабіць прадметы, неабходныя для гульні ў «цырульню»: выразаць з кардона па намаляваным контурах расчоскі, брытву, пэндзлік, машынку, нажніцы, флаконы, пульверызатар, люстэрка. Люстэрка можна з аднаго боку абляпіць цэлафанавай паперай, а з другога боку падляпіць да яго падстаўку. Да пульверызатара ў якасці гумовай трубка прыляпіць адным канцом стужачку, а другі канец яе прыляпіць, да флакону, на якім намаляваны ўзровень знаходзіцца ў ім адзекалону. Нажніцы, машынку і брытву робіць педагог.

Навучаючы дзяцей гэтай гульні, мэтазгодна прытрымлівацца такой паслядоўнасці пры увядзенні гульнівых прадметаў: 1) самаробкі; 2) прадметы-заменнікі (розныя дэталі з будаўнічага набору ў ўмоўнай ролі: Брусок - у якасці расчоскі, цыліндры - у якасці флаконаў, плоская пласцінка, прыслоненая да люстэрка, прызма - у якасці машынкi, вузкі брусок - замест брытвы); 3) некаторыя рэальныя прадметы (простынка, люстэрка, пэндзлік, флаконы, грабянец); 4) набор спецыяльных цацак «Дзіцячы цырульнік».

Спачатку мэтазгодней усяго ўводзіць у гульню самаробныя прадметы: папершае, дзеці пры вырабе гэтых вырабаў знаёміліся і са спосабам іх ужывання; па-другое, калі дзеці навучацца гуляць, выкарыстоўваючы самаробныя прадметы, для іх ужо не цяжка будзе развярнуць гульню з гатовымі цацкамі. Па-трэцяе, яркія і забаўныя гатовыя цацкі з радасцю будуць прынятыя дзецьмі пасля самаробных і умоўных, тады як

самаробленыя прадметы, уведзеныя пасля гатовых цацак, не выклікаюць цікавасці, не будуць стымуляваць дзяцей да абнаўлення гульні. Пачацвёртае, гатовыя цацкі, уведзеныя ў пачатку навучання гульні тэме, могуць адцягнуць дзяцей ад сэнсу выконвання гульні дзеянняў. Педагогу не трэба злоўжываць адначасовым увядзеннем у гульні вялікай колькасці рэальных прадметаў. Некаторыя з іх, напрыклад чыстую простынку (якой пакрываюць кліента падчас стрыжкі), педагог можа даваць заўсёды, калі б дзеці не гулялі ў «цырульню», іншыя ж, напрыклад люстэрка, расчоскі, - выбарча. Пры першым правядзенні гульні ролю цырульніка педагог бярэ на сябе. Ён сваімі дзеяннямі, пытаннямі, рэплікамі накіроўваюць ход гульні. Калі дзіця не ведае, як паводзіць сябе, педагог пытаецца ў яго: «Вам падстрыгчы валасы?», «Нажніцамі або машынкай?», «Трэба папырсаць адзікалонам?» і інш. Пасля гэтага просіць кліента нагнуць галаву, заплюшчыць вочы і т. д. Ужо на наступны дзень ролю цырульніка педагог можа даручыць каму-небудзь з дзяцей, а педагог, стаўшы кліентам, зноў кіруе гульні. З часам павінна адбывацца перайначванне гульні за кошт замены гульнівых прадметаў, якімі дзеці карыстаюцца. Потым трэба дапамагчы дзецям развіць і ўзбагаціць задуму і сюжэт гульні. Так, стрыжка ў цырульні можа падпарадкоўвацца нейкай вызначанай мэце, напрыклад дзеці пастрыглі, каб ісці ў цырк, на свята або ў госці, і т. д.

Сюжэтна-ролевая гульня.

«Дзіцячы сад».

Мэта: удасканалваць дыялагічную гаворку дзяцей (уменне ўступаць у дыялог; выказваць меркаванне так, каб яно было зразумела акружаючым; граматычна правільна адлюстроўваць свае веды). Азнаямленне дзяцей з працай дарослых, якія працуюць у дзіцячым садзе. Развіццё здольнасці ўзяць на сябе ролю.

Гульнівы матэрыял: лялькі, цацачная посуд, прадметы-намеснікі. Падрыхтоўка да гульні: экскурсія па дзіцячым садзе (у групы, музычны зала, медыцынскі кабінет, кухню). Экскурсія да месца атрымання гатовай прадукцыі для дзяцей (па падгрупам). Сістэматычныя назіранні за працай няні. Назіранні за працай выхавальніка, медсёстры, музычнага работніка. Назіранні за гульнямі старэйшых дзяцей. Сузіраньне карцін «Дзіцячы сад», «Яслі» (серыя «Наша Таня»). Гутарка «Хто клапоціцца пра нас у дзіцячым садзе». Чытанне апавяду Н. Забіў «Ясачкін садок», А. Барто «Цацкі», Н. Кашнінай «Першы дзень у дзіцячым садзе». Лепка пачастункаў для лялек; канструяванне пясочнага скрыні, веранды, калектыўная пабудова «Пляцоўка нашай групы». Слуханне музычнага творы А. Філіпенкі «Дзіцячы сад». Гульнівыя ролі: повар, лекар, памочнік выхавальніка, выхавальнік, музычны работнік.

Ход гульні: Выхавальнік можа пачаць гульні з экскурсіі па дзіцячым садзе. Падчас экскурсіі ён звяртае ўвагу дзяцей на тое, што ў садзе шмат гуртоў і шмат дзяцей. Усім дзецям у садзе живеца весела і цікава, таму што пра іх

клапоцяцца дарослыя: повар рыхтуе ежу, музычны работнік праводзіць з імі музычныя заняткі, лекар робіць дзецям прывіўкі, лечыць іх, памочнік выхавальніка прыбірае ў групавым пакоі, падае ежу, выхавальнік займаецца з дзецьмі, гуляе з імі.

Пасля экскурсіі выхавальнік пытаецца дзяцей, што яны бачылі, і прапануе кожнаму паспрабаваць пабыць поварам, памочнікам выхавальніка, выхавальнікам, музычным работнікам.

Педагог можа сам спачатку сам паказаць дзеянні з прадметамі. Напрыклад, гуляючы ролю повара, выхавальнік рыхтуе неабходныя прадметы для падрыхтоўкі супу: каструлю, лыжку, каб мяшаць суп, моркву, бульбу і г.д. Пры гэтым выхавальнік выкарыстоўвае прадметы-намеснікі. Пасля гэтага прапануе аднаму з дзяцей зварыць суп.

Так, педагог можа разыграць некалькі сюжэтаў. Паступова адбываецца зліццё некалькіх сюжэтаў у адзіную цікавую гульню. Напрыклад, дзве дзяўчынкі гуляюць з лялькамі, паднімаюць іх з пасцелі, апранаюць іх, размаўляюць паміж сабой, воддаль ад іх іншая дзяўчынка арганізуе дзіцячую сталоўку, яна саджае за стол трох лялек і расстаўляе перад імі сталовыя прыборы. Дадзеную сітуацыю выхавальнік можа выкарыстоўваць наступным чынам: ён падказвае двум дзяўчатам, што мамам ўжо пара ісці на працу, а дзецям - у дзіцячы сад, там ужо пачынаецца сняданак. Такім чынам педагог спрыяе натуральнаму аб'яднанню двух групавак у адну. Гульня ўжо працягваецца на больш высокім узроўні. А выхавальнік тым часам можа ўжо «тэлефанаваць у аўтапарк» і даведвацца, чаму ў дзіцячы сад яшчэ не накіравалі машыну - дзіцячаму садзе патрэбныя прадукты і г.д.

Сюжэтна-ролевая гульня.

«Сям'я»

Мэта: падахвочванне дзяцей творча прайграваць ў гульні побыт сям'і. Развіццё дыялагічнага маўлення.

Гульнявы матэрыял: лялькі, мэбля, посуд, ванначка для купання, будаўнічы матэрыял, цацкі-жывёлы.

Падрыхтоўка да гульні: назіранні за працай памочніка педагога, педагога ў групах дзяцей другога года жыцця; назіранне за тым, як мамы размаўляюць з дзецьмі. Чытанне мастацкай літаратуры і сузіраньне ілюстрацый: А. Благініна «Алёнушка», З. Аляксандрава «Мой мішка». Пабудова мэблі.

Гульнявыя ролі: мама, тата.

Ход гульні: Гульня пачынаецца з таго, што педагог ўносіць у групу вялікую прыгожую ляльку. Звяртаючыся да дзяцей, ён кажа: «Дзеці, ляльку клічуць Аксана. Яна будзе жыць у нас у групе. Давайце разам пабудуем ёй пакой, дзе яна будзе спаць і гуляць». Дзеці разам з педагогам будуць для лялькі пакой.

Пасля гэтага педагог нагадвае ім, як можна гуляць з лялькай: насіць яе на руках, катаць ў калясцы, на машыне, карміць, пераапранаць. Пры гэтым падкрэслівае, што з лялькай варта звяртацца асцярожна, ласкава размаўляць з

ёй, праяўляць клопат пра яе, як гэта робяць сапраўдныя мамы. Затым дзеці гуляюць з лялькай самастойна.

Калі дзеці дастатковую колькасць часу пагулялі самі, педагог арганізоўвае сумесную гульню. Пры арганізацыі гульні ён павінен улічваць ўзаемаадносіны хлопчыкаў і дзяўчынак. Так, пакуль дзяўчынкі кормяць лялек, мыюць посуд, хлопчыкі разам з педагогам будуць з крэслаў машыну і запрашаюць дзяўчынак паехаць пакатацца разам з лялькамі.

Пасля гэтага педагог можа ўнесці яшчэ адну ляльку - сяброўку Аксаны, ляльку Кацю. Педагог знаёміць дзяцей з новай лялькай, распавядае, як трэба з ёй гуляць, дзе абедзве лялькі будуць жыць.

Гульні з двума лялькамі ўжо самі па сабе абавязваюць да сумеснай дзейнасці адразу некалькіх дзяцей. У гэты час блізкасць педагога, а часта і ўключэнне яго ў гульню неабходныя. Ужо ў наступным, калі дзеці ўжо некалькі разоў пагуляюць у гэтую гульню, педагогу бывае дастаткова толькі нагадаць пра магчымыя ролі, каб пачалася гульня: «Дзеці, хто хоча быць мамай Аксаны? А мамай Каці? А хто хоча бать татам?». Кожны з дзяцей пачынае выконваць свае абавязкі.

Сюжэтна-ролевая гульня.

«Лялькі»

Мэта: удасканаліваць дыялагічную гаворку дзяцей (уменне ўступаць у дыялог; выказваць меркаванне так, каб яно было зразумела акружаючым; граматычна правільна адлюстроўваць свае веды). Замацаванне ведаў аб розных відах посуду, фарміраванне ўмення выкарыстоўваць посуд па прызначэнні. Выхаванне культуры паводзін у час ежы. Замацаванне ведаў аб назвах адзення. Замацаванне ў дзяцей навыку правільна ў пэўнай паслядоўнасці распранацца і складаць сваю вопратку. Гульнявой матэрыял: лялькі, цацачная посуд, малюнкi з выявай элементаў карціны «Гульня з лялькай».

Падрыхтоўка да гульні: сузіраньне ілюстрацыі «Гульня з лялькай». Гульнявыя ролі: мама, повар, няня.

Ход гульні: Падрыхтоўка да гульні пачынаецца з разгляду карціны «Гульня з лялькай». Дзеці сядзяць за двума-трыма ссунутымі ў лінію сталамі, тварам да педагога. Разглядаюць карціну, называюць тое, што бачаць («купаць ляльку», «Дзяўчынка купае», «змываецца з лялячкі мыла», «Хлопчык трымае ручнік, каб выцерці ляльку»).

Пасля гэтага педагог звяртаецца да дзяцей: «Перад вамі карцінкі (ляжаць выявай ўніз), перавярніце іх. Паглядзіце на свае малюнкi і скажыце, у каго ванначка, у каго мыла? У каго клоготкі? ...» Дзіця, які знайшоў патрэбную карцінку, кладзе яе каля вялікай карціны.

Вось і дапамаглі мы дзяўчынцы ў белым фартуху. Усе падрыхтавалі для таго, каб выкупаць ляльку.

Педагог прапануе ўвазе дзяцей апавяданне па гэтай карціне: «Вырашылі дзеці выкупаць ляльку. Прынеслі табурэтку, паставілі на яе ванначку, налілі ў ванначку цёплай вады. Побач, на чырвоны ўслончык, паклалі зялёную

губку і мыла. Раздзелі ляльку. Адзенне яе акуратна расклалі на вялікім крэсла, а малюсенькія сінія чаравічкі паставілі пад крэсла. «Зараз, зараз, пацярпі яшчэ трошкі, - угаворвае ляльку дзяўчынка ў белым фартуху. - Змыю з цябе мыла, а потым насуха вытру. Бачыш, Ілюша побач стаіць, вялікі белы ручнік у руках трымае ... ».

Педагог можа выкарыстоўваць розныя варыянты гульні з лялькамі .

1-ы варыянт. Лялька Каця абедае.

На сталае стаіць чайны, сталовы і кухонны посуд. Лялька Каця сядзіць за сталом. Педагог кажа: «Дзеці, Кацю трэба пакарміць абедам. Тут варты розны посуд. На стол перад Кацяй будзем ставіць толькі тое, што трэба для абеду ». Па чарзе дзеці знаходзяць патрэбныя прадметы. Педагог пытаецца, што гэта і для чаго. Па просьбе педагога дзеці знаходзяць ўсе прадметы: талеркі, відэльцы, лыжку, хлебніцу, правільна іх называюць і прыгожа расстаўляюць на сталае, не забыўшыся заслаць абрус і паставіць салфетніцу. Жадаюць Каці прыемнага апетыту, пасля абеду прыбіраюць посуд.

2-і варыянт. Падбярэ посуд для лялек.

Педагог ставіць на стол 3 лялькі: повар стаіць каля пліты, лялька-няня ў халаце рыхтуе да абеду посуд, за сталом сядзіць лялька-дзяўчынка. Педагог з дзецьмі разглядае лялек, гутарыць пра тое, што яны робяць, які ім патрэбен посуд. На сталае каля педагога розны посуд. Паказваючы прадмет, педагог кажа, як ён называецца. Потым пытаецца аб гэтым прадмеце ў дзяцей. Для гэтага падтрымання цікавасці можна пытацца так: «А гэтая посуд, напэўна, нікому не патрэбна?»

Пасля гэтага педагог пытаецца кожнага з дзяцей, кім бы ён хацеў зараз быць: поварам, няняй або дзяўчынкай, якая збіраецца абедаць. Прапануе дзецям самім пагуляць.

3-ці варыянт. «Лялька хоча спаць».

Педагог прыносіць ляльку і кажа, што ляльку вельмі стамілася і хоча спаць, просіць яе распрануць.

Дзеці па чарзе па ўказанні педагога здымаюць з лялькі вопратку і, акуратна склаўшы яе, кладуць на лялечны крэсла. Так, адно дзіця здымае фартух, другое - сукенку і г.д. Педагог кіруе іх дзеяннямі, дапамагаючы правільна скласці тую ці іншую частку туалета лялькі, паказваючы, як трэба правільна гэта зрабіць. Калі лялька зусім распранулася (засталася толькі ў кашулі), ёй апранаюць тэпцікі і вядуць яе да ложка. Абклаўшы ляльку ў ложак, педагог паварочвае яе набок, кладзе , клапатліва хавае, пяшчотна гладзіць па галаве і кажа: «Спі!» Паказаўшы дзецям, што лялька заснула, педагог просіць іх паводзіць сябе ціха і, прыклаўшы палец да вуснаў, на дыбачках, разам з дзецьмі пакідае групавую, дзе спіць лялька.

Сюжэтна-ролевая гульня.

«У лекара»

Мэта: азнаямленне дзяцей з дзейнасцю лекара, замацаванне назваў медыцынскіх інструментаў. Навучанне дзяцей рэалізацыі гульнівай задумы. Гульнівы матэрыял: фатаграфіі, ілюстрацыі, карціны, лялькі, цацкі-жывёлы,

будаўнічыя матэрыялы, халат і шапачка лекара, медыцынскія інструменты (набор).

Падрыхтоўка да гульні: прыборы да паліклінікі, да пункта хуткай дапамогі, экскурсія ў аптэку, у медыцынскі кабінет дзіцячага сада. Гульні-заняткі «Лялька захварэла», «Акрыянне лялькі і сустрэча з дзецьмі», «Лясная бальніца». Аповяд педагога пра тое, як у іншым дзіцячым садзе гуляюць у «ўрача». Чытанне ўрыўка з твора У. Маякоўскага “Кім быць?”, К. Чукоўскага «Айбаліт», Я. Райніса “Лялька захварэла” (кніга «На ўзмор’е»). Прагляд мультфільма «Айбаліт». Сузіраньне альбома, вырабленага дзецьмі сумесна з педагогам на тэму «Мы гуляем ва «ўрача»». Лепка на тэму «Пачастунак захварэлай ляльцы», канструяванне ложка для лялькі.

Гульніавыя ролі: лекар, медсястра, мама, тата.

Ход гульні: Гульнію ва «ўрача» педагог можа пачаць з гульні-занятка. Раніцай педагог звяртае ўвагу дзяцей на тое, што лялька доўга не ўстае, і дзецям прапануе, што яна, мабыць, «захварэла». Выклікаюць ўрача або медсястру дзіцячага сада. Ён аглядае «хворую», ставіць дыягназ: «Лялька прастудзілася, яе неабходна пакласці ў бальніцу». Пры аглядзе лекар каментуе свае дзеянні: «Спачатку трэба вымераць тэмпературу, падайце, калі ласка, тэрмометр. Тэмпература 38 градусаў. Так, Святлана хвора. Трэба паглядзець горла. Горла чырвонае. Вядома, яна прастудзілася». Лекар, напісаўшы сваё заключэнне, просіць педагога аднесці ляльку ў «бальніцу» (медыцынскі кабінет).

Праз некалькі дзён педагог паведамляе дзецям, што Святлана ўжо папраўляецца і заўтра яе выпішучь. Можна прапанаваць дзецям падрыхтаваць усё неабходнае для сустрэчы Святланы. Дзеці засцілаюць чыстую пасцель, прыгатаўліваючы начную кашулю, на тумбачцы каля ложка ставяць кубак для вады. І вось Святлану «выпісваюць» з «лякарні», медсястра яшчэ некалькі разоў прыходзіць да дзяцей, паказвае, як трэба даглядаць каб выздаравець: не дазваляць ёй піць халодную ваду і хадзіць басанож, акуратна і цёпла апранаць.

Пры наступным правядзенні гульні педагог пытаецца дзяцей, хто хоча ўзяць на сябе ролю ўрача або медсёстры. Жадаючаму дзіцяці педагог апраанае белы халацік, шапачку і прапануе палячыць захварэўшага мішку. Педагог павінен даваць дзецям праяўляць ініцыятыву і творчасць ў гульні, таму педагог аказвае дзіцяці дапамогу, толькі пры цяжкасці.

Таксама пры правядзенні гэтай гульні выхавальнік можа запрасіць у госці да дзетак старэйшых дзяцей. Напярэдадні педагог павінен расказаць старэйшым дзецям мэту: развіваць сюжэтна-ролевыя гульні, у дадзеным выпадку гульнію ў «ўрача». Сумесныя гульні малодшых дзяцей са старэйшымі бываюць больш непасрэднымі, чым гульні з педагогам. У зносінах малодшых і старэйшых дзяцей на першым месцы стаіць гульніавая задача, якая лёгка і натуральна ўспрымаецца дзецьмі чацвёртага года жыцця як ўласная. Вось, напрыклад, якая гульніа можа атрымацца ў гульцоў.

Гуляюць двое дзяцей: малы (3 года), дашкольнік (6 гадоў).

Дашкольнік: Давай гуляць ва «ўрача».

Малы: Давай.

Дашкольнік: Я - лекар. (Ён апранае халат, шапачку, бярэ фонедоскоп, шпрыц, шпацель, паперу, аловак, садзіцца за стол. Усё робіць спакойна, сур'ёзна).

Малы з «сынам» прыходзіць на прыём да лекара. Вітаецца.

Дашкольнік: Сядайце, калі ласка. Што з вашым сынам? Што ў вас здарылася?

Малы: Ён кашляе ... Горла ў яго баліць.

«Лекар» аглядае ляльку, выслухоўвае яе, робіць укол (шпрыцом без іголки). Пры гэтым кажа, што гэта раз - і ўсё. Потым выпісвае рэцэпт, аддае «тату» са словамі: «Будзеце даваць па чайнай лыжцы тры разы на дзень. Да спаткання.»

Малы: Да спаткання.

Пасля заканчэння гульні старэйшы дзіця падахвочвае малога паспрабаваць быць лекарам. Спачатку дашкольнік, паказваючы на медыцынскія інструменты, бярэ кожны па чарзе і пытаецца малога, што гэта такое і для чаго яно трэба. Пасля гэтага дашкольнік бярэ зайку і прыходзіць на прыём да маленькага лекара. Па ходзе гульні, калі ў малога ўзнікаюць цяжкасці, дзеці могуць на час змяняцца ролямі.

У наступны раз педагог можа прапанаваць дзецям інсцэніроўку апавядання «Звяры хварэюць». Педагог загадзя бінтуе у цацачных звяркоў лапы, шыю, галаву, хвост і г.д. Апранае белы халат і белы калпак і аб'яўляе, што будзе лячыць хворых звяроў. Вядзе дыялог з цацкай: - Добры дзень, тыграня. Што здарылася? - Я сунуў лапу ў дзверы, і дзверы мне лапу прыціснула. Лапа вельмі баліць. О-о. Дапамажыце, ратуйце! - Дапамагу. У мяне ёсць цудоўная мазь.

Педагог змазвае лапу, пры гэтым паказвае і тлумачыць дзецям, як гэта лепш зрабіць. Ўкладвае тыграня на кілімок, каб ён адпачыў. Неўзабаве ў ліку хворых апынуцца не толькі цацкі, але і дзеці. Трэба палячыць і іх! Затым педагог прапануе аднаму з дзяцей пабываць у ролі лекара. Гуляючы з цацкамі-жывёламі, дзеці могуць развіваць сюжэт «Лясная бальніца», «Айбаліт» і г.д.

Сюжэтна-ролевая гульня.

«Будаўнікі»

Мэта: азнаямленне дзяцей з працай будаўнікоў. Навучанне дзяцей ўсталёўваць ўзаемаадносіны ў гульні, развіваць дыялагічную маўленне.

Гульнявы матэрыял: будаўнічы матэрыял, машыны, лялькі, цацкі-жывёлы. Падрыхтоўка да гульні: Экскурсія на будоўлю, сустрэча - гутарка з будаўнікамі, назіранні за працай будаўнікоў. Гульня-заняткі «У лялек наваселле» (пабудова мэблі). Сузіраньне карцін «Будуем дом», «Дзеці гуляюць у кубікі». Чытанне верша «Плотнік» з кнігі Е. Ціхеевай «Гульні і заняткі малых дзяцей». Чытанне твора С. Баруздына «Хто пабудаваў гэты дом». Канструяванне гаража, хаткі, дарожкі. Маляванне на тэму «Плот», «Дом».

Гульнявыя ролі: шафёр, будаўнік, наваселец.

Ход гульні: Гульнію можна пачаць з сустрэчы з будаўнікамі. Яны раскажуць пра сваю працу, значэнні іх працы для грамадства: будаўнікі будуць новыя дамы, будуць тэатры, школы, крамы, дзіцячыя сады, каб дзецям і дарослым было дзе вучыцца, купляць прадукты, і г.д.

Пасля гэтага педагог можа правесці экскурсію на будоўлю, папярэдне арганізаваўшы яе. На экскурсіі педагог звяртае ўвагу дзяцей на тое, як яны будуць дом: з цэглы, панэлі, блокаў; на тое, як працуе бульдозер, экскаватар, пад'ёмны кран; на тое, як зладжана працуюць усе працоўныя. Таксама на будоўлі дзеці могуць назіраць працу шафёраў, муляраў, тынкоўшчыкаў, сантэхнікаў і інш.

У групе з мэтай удакладнення ведаў аб будаўніках педагог можа арганізаваць сузіраньне альбомаў, фотаздымкаў, ілюстрацый з часопісаў на тэму будаўніцтва.

Затым педагог можа прапанаваць дзецям разгледзець карціну «Дзеці гуляюць у кубікі».

Педагог прапануе ўвазе дзяцей карцінку, распавядае, што на ёй намалевана. Тлумачыць: «Дзяўчынка зрабіла вялікія прыгожыя вароты». Пытаецца, ці падабаюцца дзецям гэтыя вароты, удакладняе, якія яны: «Брама жоўтыя, а зверху чырвоныя».

Дзеці разглядаюць чырвоную вежу, якую пабудаваў хлопчык, хлопчыка ў паласатай кашулі, які прывёз на грузавіку кубікі.

Напрыканцы дзеці слухаюць наступны аповяд.

«Добра гуляць у кубікі. Цікава! Хлопчык у чорных штоніках пабудаваў высокую вежу. Прыгожая атрымалася вежа! Знізу жоўтая, вяршыня вострая, чырвоная. Дзяўчынка дапамагае яму. Яна вароты зрабіла. Хлопчык у паласатай кашулі - шафёр. БП-БП! - Сігналіць ён дзецям. - Я вам яшчэ кубікаў прывёз ».

Скончыўшы аповяд, педагог запрашае дзяцей падысці да карціны. Яшчэ раз паўтарае яе апісанне, вітае спробы дзяцей дагаворваць словы.

Пасля гэтага педагог прапануе дзецям размеркаваць ролі і пагуляць у гульнію «Будоўля». Калі дзеці не могуць, то ён пытаецца: «Хто хоча быць будаўніком і пабудаваць для лялькі Тані дом? А хто хоча быць шафёрам, каб прывезці патрэбныя матэрыялы для пабудовы дома? І г.д. ». Затым педагог дае магчымасць дзецям гуляць самастойна.

Пры наступным правядзенні гульні педагог можа прапанаваць дзецям пагуляць у гульнію «У Тані наваселле», дзе дзеці самі павінны прыдумаць і выбраць сабе ролі.

Сюжэтна-ролевая гульня.

«Медзведзяняты»

Мэта: развіццё ў дзяцей здольнасці прыняць на сябе ролю жывёлы. Удасканальваць дыялагічную гаворку дзяцей.

Гульніавы матэрыял: цукеркі, садавіна, пірагі.

Падрыхтоўка да гульні: знаёмства з адметнымі прыкметамі мядзведзя па малюначках, ілюстрацыям. Чытанне вершаў і апавяданняў пра мішку. Гульнявыя ролі: мядзведзяняты.

Ход гульні: Прапаноўваючы дзецям цацкі, цукеркі, садавіна пірагі і т. п., педагог кажа: “Паглядзіце, дзеткі, які вялікі смачны пірог спякла мядзведзіца і даслала да нас у групу. Яна падумала, што ў нас у групе ёсць мядзведзяняты - ласуны, якія любяць смачныя пірагі, і вырашыла пачаставаць іх. Хто ў нас мядзведзяня? Каму мядзведзіца спякла салодкі пірог? Ты мядзведзяня, Саша? А дзе твае лапкі, мядзведзяня? А шэрсцька ў цябе ёсць, мядзведзяня? Як шмат мядзведзянятаў у нас у групе. Добрыя мядзведзяняты! Час раздаць ім пірагі!”

Затым педагог прапануе мядзведзяням ўстаць вакол вялікага стала (зробленага з ссунутых сталоў) і паглядзець, як будзе яна ўрачыста разрэзаць пірог на роўныя часткі, каб усім дасталася пароўну. Такім чынам можа праходзіць звычайны падвечорак. Раздаючы пірог, педагог прыгаворвае: «Гэтаму мядзведзяняці кавалчак пірага і гэтаму. Усім мядзведзяням пароўну дзялю пірог мядзведзіцы. Усім мядзведзяням хапіла пірага? Ешце на здароўе! ».

Сюжэтна-ролевая гульня

«Самалёт»

Мэта: развіццё ў дзяцей здольнасці прыняць на сябе ролю прадмета. Удасканальваць дыялагічную гаворку дзяцей .

Гульнявы матэрыял: прадметы-намеснікі, мяккія цацкі, лялькі, грузавік. Падрыхтоўка да гульні: сузіраньне малюнкаў і ілюстрацый з выявай самалёта. Чытанне апавяданняў і вершаў пра самалёты.

Гульнявыя ролі: самалёт, пакупнікі, прадавец.

Ход гульні: Гульня пачынаецца з таго, што педагог распавядае дзецям, што сёння, ідучы ў дзіцячы сад, ён убачыў у небе серабрысты самалёт: «У яго былі вялікія крылы (вось такія ...). Самалёт нахіляў крылы то ў адзін бок (паказвае), то ў другі. Лётаў у небе, як птушка. То ўверх, то ўніз. Матор гуў р-р-р, р-р-р. А потым самалёт разгарнуўся і падняўся высока-высока і стаў зусім маленькім, прама цацачным. Гэта ён толькі здаваўся маленькім, таму што занадта высока паляцеў. Мне вельмі спадабаўся самалёт. Хачу таксама лётаць ». Далей педагог пераўвасабляецца ў самалёт. «Я - самалёт. Буду лётаць. Вось мае крылы. Цяпер ўключу матор і палячу за мандарынамі. Р-р-р-р, р-р-р-р - паляцела. Бачу вялікую гару (стол у групе, горка на ўчастку). Р-р-р-р. Усе прыляцела. Цяпер буду прызямляцца (прысядае, рукі ў бакі). Выключаю матор - р-р-р-р (заціхае голасам). Цяпер загрузаюся мандарынамі (кладзе ў карматы шарыкі) і палячу назад. Мне адной не павезці ўсё мандарыны, а тут яшчэ і іншая садавіна ёсць. Паглядзіце, як шмат яблыкаў, апельсінаў, бананаў, кавуноў (паказвае скрыню, запоўнены прадметамі-намеснікамі). Хто хоча таксама быць самалётам і перавозіць гародніну? ». Далей педагог задае дзецям пытанні, якія тычацца паняццяў і найбольш цікавых для іх асаблівасцяў прадмета: «Самалёт, дзе твае крылы? А матор твой ўключаецца? Самалёты, пакажыце, як вы ўмеце лётаць. А як вы

лэтаеце крыламі? Лётаць самалёты ўмеюць, можна загрузаць іх садавінай. Я буду загрузаць самалёты, падлятайце да мяне. Па чарзе, не спяшаецца. А то закранецца крыламі адзін аднаго і будзе аварыя ».

Сюжэтна-ролявая гульня.

“Дзень нараджэння Сцяпашкі”

Мэта: пашырыць веды дзяцей аб спосабах і паслядоўнасці сервіроўкі стала для святочнага абеду, замацаваць веды аб сталовых прадметах, выхоўваць ўважлівасць, адказнасць, жаданне дапамагчы; развіваць дыялагічнае маўленне; пашырыць слоўнікавы запас: увесці паняцця “святочны абед”, “імяніны”, “сервіроўка”, “посуд”, “сэрвіс”. Матэрыял: цацкі, якія могуць прыйсці ў госці да Сцяпашкі, сталовыя прадметы - талеркі, відэльцы, лыжкі, нажы, кубкі, сподкі, сурвэткі, абрус, столік, стульчыкі.

Ход гульні: педагог паведамляе дзецям пра тое, што ў Сцяпашкі сёння дзень нараджэння, прапаноўвае пайсці да яго ў госці і павіншаваць яго. Дзеці бяруць цацкі, ідуць у госці да Сцяпашкі і віншуюць яго. Сцяпашка прапануе ўсім чай з тортам і просіць дапамагчы яму накрыць стол. Дзеці актыўна ўдзельнічаюць у гэтым, з дапамогай педагога сервіруюць стол. Неабходна звяртаць увагу на ўзаемаадносіны паміж дзецьмі ў працэсе гульні.

Гульня-драматызацыя.

“Прыходзьце ў госці да нас!”

Праграмнае змест: Вучыць дзяцей выступаць перад аднагодкамі і дарослымі; замацоўваць уменне ўзгадняць свае дзеянні з іншымі дзецьмі; удасканальваць рухальныя здольнасці; Развіваць увагу, памяць, назіральнасць дзяцей.

Папярэдняя праца: Дыхальныя практыкаванні, артыкуляцыйная гімнастыка, Развучванне тэксту п’есы і танцавальных рухаў.

Матывацыя: Пакажам гасцям казку.

Ход гульні-драматызацыі:

(Музыка. Выходзіць Казачніца).

Казачніца: Добры дзень, мае сябры.

Я да вас у госці прыйшла.

Усіх вас рада бачыць я.

Казачніцай клічуць мяне.

Хачу вам казку расказаць

І пара яе пачаць.

Дружна жылі ўсе цацкі.

Мішкі, лялячкі-сяброўкі.

Цацкі весела гулялі

І, вядома, танцавалі.

(Забягаюць дзеці - «цацкі», карагод «Сонейка». Матрошка выходзіць на сярэдзіну пад музыку).

Казачніца: Час святочны наступіў,

І Матрошка ўсім сказала.

Матрошка: Вырасыла ўсіх я пачаставаць, пірагамі накарміць. Мукі мала ў мяне. Раптам усім не хопіць пірага.

Казачніца: А вось і курачка ідзе
Нешта лялячцы нясе.

(Выходзіць курачка, у кошыку мука).

Курачка: Добры дзень лялячка, вазьмі. Прынесла табе мукі. Пастарайся, ты спячы. У госці ўсіх ты запрасі.

Матрошка: Дзякуй.

Казачніца: А вось і козачка ідзе.
Нешта лялячцы нясе.

(Выходзіць каза з кошыкам).

Каза: Матрошка, вось для цябе прынесла я малака. Вось і масла, вазьмі. Пастарайся, ты спячы.

Матрошка: Дзякуй. (Выносіць ў дом кошыкі).

Каза: Ну, а дзе мае козлятки,
Дзе вясёлыя дзеткі.
Выходзьце пагуляць,
Выходзьце пагуляць.

(Танец казлянят).

Казачніца: А вось Мішанька ідзе,
Нешта лялячцы нясе.

(Выходзіць мядзведзь з хаткі).

Мядзведзь: Пастараўся, прынёс я варэнне смачнае для пірага. Ты пабольш спячы, у госці ўсіх ты запрасі.

Лялька: Дзякуй. (Адыходзіць у дом).

Казачніца: Варэнне лялячка ўзяла
І пірог свой пячы пайшла.
Глядзіце, кот сюды ідзе,
Нічога ён і не нясе.

(Выходзіць кот).

Кот: Мяў, тут пірог пякуць? Тут мяне, напэўна чакаюць. Увесь пірог я з'есці змагу. Вельмі пірагі люблю. З'ем усё сам, з'ем усё сам. Нікому пірог не дам.

(Выходзяць курачка, каза, мядзведзь і казляняты).

Усе разам: Каток, каток ай-ай-ай. Ты нас усіх не крыўдзі. З сябрамі трэба падзяліцца, прагна быць ж не падыходзіць. Ай-ай-ай! (Усе пагражаюць яму).

Кот: Мяў, прабачце вы мяне, скардзіць больш не буду я. (Выходзіць Матрошка з пірагом).

Матрошка: Вось пірог я прынесла. Ён гатовы ў мяне. Усіх гасцей трэба вітаць, пірагамі частаваць.

Казачніца: Частавацца трэба разам. Разам гэта цікавей. Давайце песню мы праспяваем, як дружна, весела жывем. (Песня пра сяброўства).

Казачніца: А на радасці, сябры, танцаваць прыйшла пара. (Танец з лыжкамі).

Казачніца: Вось і казка наша ўся развіталіся, сябры. Прыходзьце ў госці да нас.

Усё: Рады, рады мы гасцям.

Гульня-драматызацыя

“Ліса і заяц”

Мэта: Выхоўваць уменне дзяцей слухаць казкі, сачыць за развіццём дзеяння, суперажываць героям творы. Вучыць дзяцей паўтараць найбольш цікавыя выразныя ўрыўкі. Вучыць дзяцей чытаць на памяць. Выхоўваць у дзяцей любоў да народных казак, пераказваць іх выразна і эмацыйна.

Матэрыял: Для казкі: домік, пянёк, елка. Для дзяцей шапачкі: мядзведзя, лісы, зайца, пеўніка.

Ход.. Кніжка адкрываецца, казка пачынаецца. У чароўным лесе жылі-былі заяц і ліса. У лісы была хатка ледзяная, а ў зайца драўляная. Прышла вясна, у лісіцы хатка растала, а ў зайкі стаіць як стаяла. Папрасілася ліса да зайчыка ў госці пагрэцца, ды яго з хаткі і выгнала. Ідзе зайчык па лесе і плача, насустрач яму мядзведзь. (Усіх персанажаў казкі гуляюць дзеці).

Мядзведзь: «Ты чаго зайка плачаш?»

Зайка адказвае: «Мяне ліса з хаты выгнала»

Мядзведзь: «Не плач зайка, я яе зараз праганю».

І як закрычыць: “Пайшла ліса вон!”

Ліса адказвае: «Як выскачу, як выпрыгну, пойдучь шматкі па закуточкам».

Спалохаўся мядзведзь і ўцёк. Ідзе зайчык і плача, насустрач яму добры воўк.

Пытаецца воўк: «Чаго ты зайка плачаш?»

Зайка адказвае «Мяне ліса з хаты выгнала»

Воўк «Не плач зайка, я яе праганю»

Як закрычыць: “Пайшла ліса вон!”

А ліса «Як выскачу, як выпрыгну, пойдучь шматкі па закуточкам ».

Спалохаўся воўк і ўцёк. Ідзе зайка і зноў плача, насустрач яму пеўнік з касой.

Пеўнік: “Ты чаго зайка плачаш?”

Зайчык адказвае: «Мяне ліса з хаты выгнала».

Пеўнік: «Цяпер я яе праганю!»

Пеўнік як закрычыць “Ку-ка-рэ-ку! Нясу касу на плечы, хачу лісу пасячы, пайшла ліса вон!”

Ліса спалохалася і пабегла. А зайка стаў жыць з пеўнікам, жыць пажываць і дабра нажываць.

Гульня-інсцыніроўка

«Размова з котачкай»

Матэрыял: сподак, шапачка котачкі, або шалік для котачкі, маска сабакі. Дзіця - Кошачка, як цябе завуць?

Кошачка: - Мяў! (Пацягваючыся)

Дзіця: - Сцеражэш ты мышку тут?

Котачка: - Мяў! (Горда, задраўшы нос)

Дзіця ласкава (працягваючы сподак): - Мяў, хочаш малака?

Коточка радасна (бярэ сподак): - Мяў!

Дзіця хітра (выводзіць з-за спіны дзіця ў масцы сабакі): - А ў прыцелі шчанюка?

Котка кідае сподак, паказвае кіпцікі: -Фрррр ...

Гульня-інсцыніроўка

«Далі туфлік слоніку»

Матэрыял: шапачка слана, 2 туфлікі.

Адно дзіця кажа два першыя радкі верша, а дзіця-слонік-іншыя радкі.

Дзіця: - Далі туфлікі сланіку,

Узяў ён туфлік адну

Дзіця Слонік (бярэ лялечную туфлік, разглядае)

І сказаў: Дзіцяцю слоніку - патрэбныя шырэйшыя

І не дзве, а ўсе чатыры!

Гульня-інсцыніроўка

«Купіце лук»

Матэрыял: кошык, гародніна - морква і зеляніна - лук і пятрушка.

Дзелім дзяцей на дзве падгрупы, якія стаяць адзін перад адным, але на прыстойнай адлегласці. Выбіраецца дзяўчынка з адной групы, ідзе па сярэдзіне групы, выконваючы ролю вясёлага прадаўца, у кошыку якога лук, пятрушка, морква.

Дзяўчынка кажа: - Купіце лук, зялёны лук,

Пятрушку і маркоўку, (паказвае гародніну)

Купіце нашу дзяўчынку, дрэнную плутоўку (красуецца)

Дзеці з іншай групы адказваюць: - Не патрэбны нам зялёны лук

Пятрушка і маркоўка.

Патрэбна нам дзяўчынка дрэнная плутоўка .

(Яны купляюць дзяўчынку, адмаўляюцца ад гародніны, дзяўчынка застаецца ў дзяцей, якія яе купілі).

Выхавальнік выбірае дзяўчынку з іншай групы, і гульня працягваецца.

Дыдактычная гульня.

«Што лішняе?»

Мэта: вучыць дзяцей адказваць на пытанні, замацаваць у актыўным слоўніку абагульняючыя словы.

Матэрыял: карцінкі.

Ход гульні: выстаўляюцца карцінкі на фланелеграфі. Педагог называе прадметы, намалюваныя на малюнках:

- Аўтобус, трамвай, яблык. Што лішняе, чаму? (Яблык лішняе, таму што гэта фрукт, а аўтобус і трамвай - транспарт).

- Морква, самалёт, капуста. Што лішняе, чаму?

- Суніца, маліна, грузавік. Што лішняе, чаму?

- Груша, апельсін, кола. Што лішняе, чаму?

- Лялька, мяч, тралейбус. Што лішняе, чаму?

Дыдактычная гульня.

«У лесе».

Мэта: навучыць выкладваць вялікія і маленькія елкі з трохвугольнікаў, замацоўваючы паняцце дадзенай геаметрычнай фігуры; актывізаваць размову ў час і пасля выканання працы.

Матэрыял: вялікія і маленькія зялёныя трохвугольнікі з кардона або пластмасы.

Ход: Дзіця па ўзоры дарослага выкладвае вялікія і маленькія ялінкі з трох трохвуголькаў. Усе дзеянні каментыруюцца, абгаворваюць памер і колькасць трохвугольнікаў. Пасля выканання работы дарослы актывізуе гаворку дзіцяці пытаннямі: “Што ў нас атрымалася? (Лес). Якія дрэвы растуць у гэтым лесе? Якога яны колеру? Хто жыве ў тваім лесе? А яшчэ хто? Як называюцца іх дзіцяняты?”

Дыдактычныя гульня.

“Хто чым харчуецца?”

Мэта: Замацаваць правільнае ўжыванні назоўнікаў у творным склоне. Развіваць дыялагічную гаворку.

Матэрыял: Малюнкi ці цацкі, якія паказваюць зайца, мядзведзя, лісу і ваўка; карцінкі з выявай морквы, капусты, мёду, маліны, мяса ці сапраўдныя прадукты.

Ход: Малюнкi ежы, жывёл або сапраўдныя прадукты раскладваюць на стала. Дарослы паказвае цацачнага жывёлу і пытаецца, чым яно харчуецца. У залежнасці ад узроўню маўленчага развіцця дзіцяці паказвае адпаведную карцінку, адказвае адным словам (напрыклад: “Капустай”) або сказам (“Заяц харчуецца капустай”).

Дыдактычная гульня.

«Птушыны двор»

Мэта: ўдакладніць і пашырыць слоўнік па тэме. Развіваць дыялагічнае маўленне дзяцей.

Матэрыял: цацачныя певень, курыца і кураняты, будаўнічы матэрыял - кірпічыкі.

Ход. Дарослы будуе плот з кірпічыкаў, дзіця дапамагае яму Потым выконвае дзеянні з пеўнем: «Узляцеў на плот. Закрычаў: «Ку-ка-рэ-ку» і г. д. Дзіця прыцягваюць да гульні: “Што ёсць у пеўня? (Дзюбу, грабеньчык, крылы, галава, хвост, ногі). Як крычыць певень? Што ўмее рабіць? (Хадзіць, дзяўбці, кукарэкаў, зваць, піць)”. Затым з’яўляюцца курыца і кураня. Іх таксама разглядаюць, гутараць аб іх знешнім выглядзе, звычках, назвах частак цела», падахвочваюць дзіця да гукападражання: « Ко-ко-ко, пі-пі-пі, цып-цып, ку-ка-рэ-ку ».

Дыдактычная гульня.

«Што бывае восенню?»

Мэта: замацаваць паняцце аб восеньскіх з’явах, актывізацыя слоўніка па тэме.

Матэрыял: сюжэтныя малюнкi з выявай розных пор года.

Ход. На сталае ўперамешку ляжаць карцінкі з выявай розных сезонных з’яў (ідзе снег, квітнеючы луг, восеньскі лес, шпак у шпакоўні і т. д.). Дзіця выбірае карцінкі, на якіх намаляваныя толькі восеньскія з’явы і сам ці з дапамогай дарослага называе іх. Напрыклад. Сонежка хаваецца за хмары. Ідзе дождж. Лісце на дрэвах жоўтыя і чырвоныя. Птушкі ляцяць на поўдзень. Жывёлы рыхтуюць запасы на зіму. Людзі апранаюць паліто і плашчы і г. д

Дыдактычная гульня.

“Падбярэ слова”

Мэта; вучыць дзяцей адказваць на пытанні, падтрымліваць дыялог.

Ход.

- Зіма якая? (Лядоўня, снежная, марозная ...) Снег зімой які? (Халодны, ліпкі або рассыпісты, белы ...) Сняжынкi якія? (Маленькія, белыя, сняжынкi-пушынкi, холодинки ...) Неба зімой якое? (Шэрая, хмурнае ...) Сонца зімой якое? (Зусім не грэе, рэдка з’яўляецца.) Хмары якія? (Паглядзіце ў акно.) Гурбы якія? (Вялікія, белыя, снежныя, як горы ...) Вецер які? (Халодны, ледзяны ...)

Дыдактычная гульня.

“Прадоўжы...”

Мэта: развіваць дыялагічную гаворку, вучыць дагаворваць прапановы.

Ход. У птушачкі маленькія лапкі, а ў мядзведзя - вялікія (лапы).

У птушачкі маленькі носік, а ў мядзведзя - вялікі (насішча).

У птушачкі маленькая галоўка, а ў мядзведзя - вялікая (галавішча).

Дыдактычная гульня.

“Што для чаго?”

Мэта: вучыць дзяцей адказваць на пытанні, падтрымліваць дыялог,

Ход.

- Кубак для чаго? (Каб піць.) Што можна піць з кубка? - Сподак для чаго? Нож для чаго? Каструля для чаго патрэбна? (Далей - кафеянік, патэльна, відэльцы, лыжкі?) Якую яшчэ і посуд вы ведаеце? Дзе захоўваецца посуд?

Дыдактычная гульня.

“Якія мы?”

Мэта: вучыць дзяцей адказваць на пытанне, падтрымліваць дыялог, актывізаваць у гутарцы прыметнікі

Ход. Педагог, звяртаючыся да дзяцей, просіць іх распавесці, якія мы?

- Мы ... (Кожны дзіця называе прыметнік - дружныя, вясёлыя, добрыя, паслухмяныя, шумныя, добрыя, ласкавыя, прыгожыя.)

РЭЗІЮМЭ Клевец Вольга Яўгеньеўна

Фарміраванне дыялагічнага маўлення дзяцей дашкольнага ўзросту ў гульнявой дзейнасці

Ключавыя словы: маўленне, дыялагічнае маўленне, узроўні камунікатыўных уменняў, умовы фарміравання дыялагічнага маўлення, дашкольнік, гульня, гульнявая дзейнасць.

Аб’ект даследавання: маўленчая дзейнасць дзяцей малодшага дашкольнага узросту.

Прадмет даследавання: працэс фарміравання дыялагічнага маўлення дзяцей малодшага дашкольнага узросту сродкамі гульні.

Мэта даследавання: распрацоўка і абгрунтаванне спосабаў развіцця дыялагічнага беларускага маўлення дзяцей малодшага дашкольнага ўзросту ў гульні.

У працэсе даследавання выкарыстоўваліся наступныя метады: тэарэтычныя (аналіз псіхалага-педагагічнай літаратуры па праблеме); эмпірычны (назіранне, канстатууючы псіхалага-педагагічны эксперымент, фарміруючы эксперымент, кантрольны эксперымент); біяграфічны (аналіз анамнестычных звестак, вывучэнне медыка-псіхалага-педагагічнай дакументацыі); псіхалага-педагагічны (гутарка). Атрыманыя вынікі даследавання былі апрацаваны з дапамогай метадаў матэматычнай статыстыкі.

Выдзялены агульныя характэрныя рысы развіцця дыялагічнага маўлення дзяцей гэтага ўзросту – вялікая няўстойлівасць, звязаная са шматлікімі інтарэсамі дзіцяці; хуткае змяненне дыялогу, зменлівасць складу групы гаворачага і адначасовае паўтарэнне да бясконцасці адных і тых жа рэплік. Вызначаны ўзроўні дыялагічнага маўлення дзяцей малодшага дашкольнага ўзросту (высокі, сярэдні, нізкі). Выяўлены наколькі вялікія магчымасці авалодання дыялагічным маўленнем дзяцей малодшага ўзросту, калі спецыяльна арганізаваць педагагічныя ўмовы, накіраваныя на культурны патэнцыял моўнага асароддзя і на спецыяльнае навучэнне дыялогу.

Прапанаваную намі сістэму комплекснага падыходу да развіцця дыялагічнага маўлення дзяцей можна выкарыстоўваць ў рабоце па развіццю маўлення дзяцей малодшага ўзросту.

SUMMARY

Klevets Olga

Formation of dialogic speech of preschool children in play activities

Keywords: speech, Dialogic speech, level of communication skills, the conditions of formation of dialogic speech, preschool, game, game activity.

Object of study: speech activity of children of preschool age.

Subject of research: the formation of dialogic speech of children of preschool age from the game.

Objective: to develop and study ways to develop a dialogic speech Belarusian children of preschool age in the game.

The study used the following methods: theoretical (analysis of psychological and educational literature on the problem), empirical (observation, stating pedagogical psychological experiment, creating an experiment, control), biographical (anamneznyh analysis data, the study of medical, psychological and pedagogical documentation); Psychology and Education (talk). The obtained results were processed using statistical techniques.

Vydyaleny common features of dialogic speech of children in this age group - a large instability associated with the numerous interests of the child, the rapid change in the dialogue, the variability of the composition of the speaker and at the same time endlessly repeating the same remarks. The levels of dialogic speech of children of preschool age (high, medium, low). Revealed how great an opportunity to master the dialogic speech of young children, especially when organizing educational environment aimed at linguistic and cultural potential asaroddya and special learning dialogue.

Our proposed system integrated approach can be used to work on the language development of young children.